

Democraat

D66

“Wij hebben
vertrouwen in
de toekomst”

Foto: ANP/Laurens van Putten

**Kom naar
Congres
106**

p.04 Regeerakkoord Rutte III
**D66 krijgt het
voor elkaar**

p.10 Gerard Schouw:
**“Vertrouw op de eigen
kracht van de partij”**

p.32 Sophie in 't Veld
**Over Brexit en
Een Europees ID**

“Het progressieve geluid van D66 is terug waar het hoort te zijn: in het hart van de Nederlandse politiek”

Democraten,

Vanaf 2006, toen we op nul zetels stonden in de peilingen, heb ik consistent twee doelen nagejaagd. We moesten weer een partij worden die verantwoordelijkheid durft te nemen. We moesten weer een partij worden die lef toont. Elf jaar later – elf jaar van verkiezingsoverwinningen, ledengroei en klinkende resultaten – is het progressieve geluid van onze partij eindelijk terug waar het hoort te zijn: in het hart van de Nederlandse politiek. Dat is in de eerste plaats de verdienste van jullie allemaal. Het is de verdienste van al onze kiezers, bestuurders, politici en vrijwilligers, maar vooral van alle leden van onze partij.

Vorig jaar, op een warme zomerdag in augustus, presenteerden wij ons verkiezingsprogramma op de Van Ostadeschool in de Haagse schildersbuurt. Wij beloofden dat we ons zouden inzetten voor kansen voor iedereen. Voor goed onderwijs, goed klimaat, goed werk en voor een herkenbaar Nederland in een sterk Europa. Met dit regeerakkoord hebben we dat waargemaakt. Bij de start van de campagne voorspelde ik dat we compromissen zouden moeten sluiten. D66 wilde geen loze beloftes doen. We wilden samenwerken om te verbinden. We namen ons voor niet alleen te kijken naar de verschillen, maar juist te zoeken naar het gemeenschappelijke. Ook dat is gelukt.

De weg naar een evenwichtig en verbindend regeerakkoord was spannend. Bij de verkiezingen

van maart behaalde een bonte variatie van rechtse en conservatieve partijen een meerderheid van 79 zetels. D66 stond toen voor een keuze. Of we doen niet mee en kiezen voor de zijlijn. Of we doen wel mee en kiezen voor het speelveld. Het is geen geheim dat ik twijfels heb gekend. Uit vrees dat het vrijzinnige geluid in deze samenstelling zou verstommen, heb ik nog heel even gedacht: *wegwezen*. Maar toen zag ik wat we konden bereiken. Na zeven maanden vechten voor onze idealen in de coalitieonderhandelingen mag het resultaat er zijn. Het regeerakkoord is van en voor iedereen. Het is realistisch, hervormend én ambitieus.

In de afgelopen jaren dreigde een steeds diepere tweedeling tussen arm en rijk, jong en oud, hoog- en laagopgeleid. Als wij niets hadden gedaan zouden die verschillen in de komende jaren sterk toenemen. Juist daarom grijpt deze coalitie in. We verkleinen de verschillen, de ongelijkheid neemt af en iedere groep gaat erop vooruit. Het kloppend hart van het akkoord is een pakket kraakheldere maatregelen die garanderen dat Nederland de klimaatdoelen van Parijs haalt. De onmiskenbare D66-stempel is daarnaast te vinden in de enorme investering die deze coalitie doet in het onderwijs. Ook de vrijzinnige ambities zijn niet te missen. Wij voeren het héle LHBTI-Regenboog Stembusakkoord uit, experimenteren met de regulering van wietteelt, en we verruimen het partnerschapsverlof van twee dagen naar zes weken. Natuurlijk, het zal met deze coalitie lang niet altijd makkelijk worden. Juist daarom heb ik de beslissing genomen in de Tweede Kamer te blijven. Zo kan ik beter de rol invullen die ik dankzij meer dan 27.500 D66-leden mag vervullen. Ik ga er alles aan doen om de kernwaarden van onze partij scherper te formuleren dan ooit. Daarbij zijn scherpe vragen, constructieve idee en en goede oplossingen altijd welkom.

Niet alleen in Den Haag maar ook in de rest van het land moet D66 de komende jaren het verschil blijven maken. In Friesland, Groningen en Gelderland staan herindelingsverkiezingen voor de deur (*zie p. 16, red*). En in het hele land zijn afdelingen hard aan het werk met de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2018. We kunnen onze idealen alleen verwezenlijken als we verantwoordelijkheid durven nemen en lef tonen. Dat is na elf jaar nog altijd mijn overtuiging. De eerste zin van een nieuw hoofdstuk in onze partijgeschiedenis was de totstandkoming van een regeerakkoord waar wij gepast trots op kunnen zijn – een akkoord voor alle Nederlanders. Nu is het zaak om door te pakken.

Alexander Pechtold

Alle inkomens-
groepen gaan
erop vooruit

Het groenste
regeerakkoord
ooit

De grootste
onderwijs-
investering
in jaren

200.000 extra
banen in de zorg

LHBTI-rechten
worden versterkt

Samenwerken
in Europa

04. D66 krijgt het voor elkaar

07. Congres 106: kom ook!

08. in beeld:
formatiebijeenkomst

10. interview
Gerard Schouw

12. toptalent in Driebergen

19. D66-koppel

20. gemeenteraadsels

22. primeur in Rotterdam

25. #ingesprekmet

26. nieuwe burgemeester

29. essay
Mr. Hans van Mierlo Stichting
32. Een Europees ID

35. Route66

36. interview Kim Ghattas

39. column
Marietje Schaake

40. Het Internet der Dingen

43. thema-afdelingen

44. uit de vereniging

47. ledenpagina

48. ik ben D66

Dit nummer ging ter perse op 19 oktober. Helaas was de samenstelling van het nieuwe Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 en CU) toen nog niet bekend. Wilt u onze bewindspersonen //live ontmoeten? Kom naar Congres 106, op zaterdag 18 november in Leeuwarden!

Zie p. 7 voor meer informatie, of kijk op: d66.nl/congres

D66 krijgt het voor elkaar

Op dinsdag 10 oktober werd het **regeerakkoord** *Vertrouwen in de toekomst* van het Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 en CU) gepresenteerd. Een realistisch, verbindend, hervormend én ambitieus akkoord, waarin alle Nederlanders zich kunnen herkennen. Hier leest u wat D66 onder andere voor elkaar heeft gekregen.

Alle inkomens-
groepen gaan
erop vooruit

200.000 extra
banen in de zorg

Het groenste
regeerakkoord
ooit

LHBTI-rechten
worden versterkt

De grootste
onderwijs-
investering
in jaren

Samenwerken
in Europa

Goed onderwijs

We maken **onderwijs persoonlijker**

- ✓ Door kleinere klassen
- ✓ Meer handen in de klas
- ✓ En meer persoonlijke aandacht voor ieder kind

Het **beroep van leraar** wordt aantrekkelijker

- ✓ Met meer salaris
- ✓ En een lagere werkdruk

Krachtig beroepsonderwijs:
Technisch VMBO +100 miljoen

Voor je **eerste studiejaar** betaal
je de **helft minder collegegeld**

€2000 → €1000

We **investeren** in onderzoek en innovatie

We doen de **grootste
onderwijsinvestering in jaren**

Elk kind heeft recht op een goede start, ongeacht wie je bent of waar je vandaan komt. Dat doen we met het beste onderwijs en kansen voor iedereen. We investeren in **voor- en vroeg-schoolse educatie** voor peuters en kleuters. En in kinderen en jongeren die **risico op onderwijsachterstanden** lopen vanwege hun achtergrond. Daarnaast zorgen we voor extra geld voor het **technisch beroepsonderwijs**.

We investeren in de leraar. Dat doen we door middel van **hogere salarissen, minder regels en minder werkdruk**. We geven leraren meer tijd, meer ruimte en meer vertrouwen. Want elk kind verdient de aandacht die hij of zij nodig heeft.

Doorstromen en doorleren in het voortgezet en hoger onderwijs wordt eenvoudiger. Er komen **brede brugklassen en speciale scholen** voor de kinderen die extra aandacht nodig hebben. In het hoger onderwijs wordt **selectie aan de poort** aan banden gelegd.

Omdat iedereen de kans moet krijgen te studeren wordt het **collegegeld** in het eerste jaar gehalveerd. Voor de lerarenopleiding, de PABO, wordt het collegegeld de eerste twee jaar gehalveerd. Daarnaast wordt er elk jaar 400 miljoen euro geïnvesteerd in **onderzoek en innovatie**.

Goed klimaat

- ✓ We halen de **klimaatdoelen** van Parijs
- ✓ We **sluiten de kolencentrales**
- ✓ Zorgen voor **meer windmolens op zee**
- ✓ En we verkopen vanaf 2030 alleen nog maar **elektrische auto's**

Dit is het **groenste
regeerakkoord ooit**

We halen de doelen die we hebben afgesproken in het **klimaatakkoord** van Parijs. Nooit eerder zette een kabinet in op zoveel **CO₂-reductie**. We sluiten de **kolencentrales** uiterlijk 2030 en bouwen meer **windmolens** op zee.

Er komt een **minister voor Klimaat en Energie**, een breed maatschappelijk **Klimaatakkoord** met concrete afspraken en een **Klimaatwet** waarin we die afspraken verankeren voor de toekomst. We investeren in energiebesparing voor woningen en andere gebouwen. Schone energie wordt goedkoper dan vervuilende energie: **'de vervuiler betaalt'**. Vanaf 2030 worden er alleen nog **elektrische auto's** verkocht. De **gasproductie** wordt zo snel mogelijk verminderd, en er worden geen nieuwe vergunningen meer afgegeven voor **gaswinning** op land.

Goed werk

- ✓ Mensen die werken gaan **minder belasting** betalen
- ✓ Het wordt aantrekkelijker om mensen in **vaste dienst** te nemen
- ✓ Het verschil tussen vaste en flexcontracten wordt kleiner
- ✓ Ouderschapsverlof gaat van 2 dagen naar **6 weken**
- ✓ **Meer persoonlijke begeleiding** voor werkzoekenden
- ✓ ZZP'ers kunnen **vrij ondernemen**

Werken gaat meer
lonen

Werken gaat meer lonen, wat ervoor zorgt dat er **meer banen** komen. De muren tussen vaste en flexibele contracten worden minder hoog. Het wordt voor werkgevers aantrekkelijker om mensen een **vaste baan** te bieden, bijvoorbeeld doordat bij kleine bedrijven het risico op ziekte in het tweede jaar collectief verzekerd wordt. Ook pakken we **doorgeslagen flex** aan, door flexwerk duurder te maken voor werkgevers en de regels voor payroll en nuluren-contracten aan te scherpen.

Voor echte **zelfstandigen** komt er meer ruimte om te ondernemen, door een simpele online check voor de werkgever. We bestrijden **schijnzelf-standigheid** door te zorgen dat deze mensen weer in dienst kunnen komen. En we vervangen de **wet DBA**, die voor zelfstandigen nu slecht uitpakt.

Goede zorg

- ✓ Er gaat **2,1 miljard** naar de **verpleeghuiszorg**
- ✓ Er komen **200.000 banen** bij in de zorg
- ✓ Het **eigen risico blijft** deze kabinetsperiode **gelijk**
- ✓ De **eigen bijdrage** gaat voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten **flink omlaag**

We investeren in ouderenzorg en
in voldoende handen aan het bed

Om te voorkomen dat mensen ziek worden, sluiten we een **nationaal preventieakkoord** met iedereen in de zorg, gemeenten, scholen, sportverenigingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Het **eigen risico** gaat de komende kabinetsperiode niet omhoog. Voor chronisch zieken, ouderen en gehandicapten gaan de **eigen bijdragen** fors omlaag.

Wanneer thuis blijven wonen niet meer kan, dan is alleen de beste zorg goed genoeg. Dit kabinet doet een enorme investering in **de verpleeghuiszorg**. Hierdoor is er ruimte voor meer handen aan het bed, meer aandacht voor mensen en meer zorg op maat. Er komt meer en bekwaam personeel. Om goede mensen aan te trekken werken we samen met de zorgsector, opleidingsinstituten en werkgevers.

Op 15 maart werd D66 met 19 zetels de grootste progressieve partij in de Tweede Kamer. Mede dankzij de inzet van duizenden vrijwilligers hebben bijna anderhalf miljoen kiezers op ons gestemd. We hebben campagne gevoerd om onze ideeën om te zetten in klinkende resultaten. En dat kunnen we nu doen.

D66

Vragen?
Neem contact met ons op!

D66

06-11912548

d66@tweedekamer.nl

Meer informatie: d66.nl

En wat hebben we bereikt op het gebied van...

Maar dat is nog niet alles. Het **regenboogstembusakkoord** (van het COC) wordt in zijn geheel uitgevoerd (zie afbeelding). En vaders en meemoeders krijgen bij de geboorte van een kind zes weken **betaald ouderschapsverlof** (ipv twee dagen). We hervormen het **belastingstelsel** (naar twee schijven) en het **pensioenstelsel** (naar een persoonlijker pensioen). En na jarenlange bezuinigingen op **buitenlands beleid**, investeren we weer fors in diplomatie, de krijgsmacht en ontwikkelings-samenwerking. Ook op het gebied van de **de aanstellingswijze van de burgemeester** (zie p. 26), **cybersecurity** (zie p. 40), **softdrugsbeleid** (experimenten met regulering wietteelt), integratie en opvang van **vluchtelingen** (taalles vanaf dag één en kleinschalige opvang voor vluchtelingen), **bereikbaarheid** (extra fietspaden en fietsenstallingen op stations), **dieren-welzijn** (verkleinen veestapel, beperking dierentransport), **veiligheid** (meer agenten in de wijk) en **beter wonen** (duurzamere sociale huurwoningen, meer huurwoningen voor de middeninkomens) **hebben we veel voor elkaar gekregen**.

- ✓ Seksuele gerichtheid-discriminatie verbieden in Art. 1 van de Grondwet
- ✓ Verder met meerouderschapswet
- ✓ Discriminatieverbod in Wetboek van Strafrecht behouden
- ✓ Wettelijk verbod op discriminatie van trans- en intersekse personen
- ✓ Geslachtsregistratie door de overheid zoveel mogelijk afschaffen
- ✓ Situatie voor LHBTI's op school verbeteren
- ✓ Een ambitieus LHBTI-emanipatiebeleid
- ✓ Steun aan buitenlandse LHBTI-bewegingen voortzetten

En hoe zit het dan met...

Medisch-ethische vraagstukken

We gaan door met het agenderen van medisch ethische vraagstukken

Tweede Kamerlid Pia Dijkstra mag deze kabinetsperiode door met de initiatiefwetten **Voltooid leven** en **Actieve Donor Registratie** (ADR). **Euthanasie** bij mensen met dementie en

psychisch lijden blijft mogelijk. Daarnaast vergroten we de kennis over en de bekendheid met de euthanasiewetgeving en voeren we het manifest *Waardig Ouder Worden* uit. **Restembryo's** mogen gebruikt blijven worden voor onderzoek, zodat we de wetenschap over en kans op genezing van erfelijke ziekten kunnen vergroten. En we maken het mogelijk dat in gevallen van ernstige ziekten, zoals bijvoorbeeld erfelijke borstkanker, zogenoemde **geslachtselectie** mogelijk is. Ouders kunnen dan het geslacht van hun kind kiezen wanneer daar een **medische indicatie** voor is. Daarmee kunnen ernstige erfelijke ziekten vermeden worden. Er zal de komende kabinetsperiode dankzij D66 een **brede discussie** plaatsvinden over het kweken van embryo's op basis van de adviezen van de Gezondheidsraad en we gaan onderzoeken hoe we ook met stamcellen **ernstige erfelijke ziekten kunnen voorkomen**. De **NIP-test** blijft toegankelijk voor aankomende ouders.

Europa

Nederland wil voorloper zijn in de Europese Unie

De Europese Unie is voor ons meer dan alleen een economische gemeenschap; het is een waardegemeenschap waar Nederland zich thuis voelt. De uitdagingen op het gebied van klimaatverandering, veiligheid en migratie kunnen wij bovendien alleen aan als we in Europa samenwerken. Daarom wil **Nederland voorloper** zijn in de Europese Unie. We zullen werken aan de oprichting van een **klimaatkopgroep**, we zetten in op een volwaardig **Europees asielbeleid** en Nederland treedt toe tot het **Europees Openbaar Ministerie**. Zo kunnen we fraude met EU-geld beter bestrijden. Er komt meer Europese samenwerking op het gebied van defensie. We blijven streng op de toetredingscriteria en zullen samen blijven optrekken in het kader van de **Brexit**. We zullen daarbij alles op alles zetten om de vele Nederlanders in het Verenigd Koninkrijk aandacht en ondersteuning te geven. En we zetten in op **hervorming van de Europese begroting** 'van koeien naar kennis': de EU-begroting richt zich nu vooral op de oude economie. Het kabinet wil dat de EU investeert in de economie van de toekomst: innovatie, onderzoek en duurzaamheid.

Samenwerken in Europa

Samenwerking is noodzakelijk als het gaat om klimaatverandering, migratie en veiligheid

Nederland wordt voorloper in de EU

- We werken aan een klimaat kopgroep
- Zetten in op een volwaardig Europees asielbeleid
- Treden toe tot het Europees Openbaar Ministerie

Lees meer over alle thema's op: **d66.nl**

Democraat
Congres 106

CONGRES 106

Zaterdag 18 november 2017
WTC Expo, Leeuwarden

Informatie: **d66.nl/congres**
Vragen: **congres@d66.nl**

foto Charly Vertoeven

Waarom in Leeuwarden?

Tijdens het voorjaarscongres van 2016 (Congres 103) dienden afdelings- en regiobesturen van D66 Groningen, Friesland en Drenthe een (organisatorische) motie in om het landelijk D66-congres eenmalig in Leeuwarden te organiseren, vanwege het feit dat de Friese hoofdstad is uitgeroepen tot **Culturele Hoofdstad van Europa 2018**. Deze motie werd aangenomen.

Moties - hoe werkt het eigenlijk?

Ieder stemgerechtigd D66-lid heeft de mogelijkheid om voor een congres een motie in te dienen. De indiening moet worden ondersteund door een ledenvergadering (van een regio, afdeling of thema-afdeling) óf door ondertekening van 25 of meer stemgerechtigde leden (15 in geval van een Actuele Politieke Motie – zie onder).

Met een motie wordt het congres (dat bestaat uit alle aanwezige leden) gevraagd om een standpunt in te nemen m.b.t. landelijke partijorganisatie (Algemeen **Organisatorische Motie** (AOM) of een landelijk politiek onderwerp (Algemeen of Actuele **Politieke Motie** (PM/APM)). Een door het congres aangenomen organisatorische motie is bindend; een aangenomen politieke motie is leidend.

De redactie laat – ter voorbeeld – een indiener aan het woord. Om een neutrale keuze te maken, namen we hiervoor simpelweg de eerste motie die voor dit congres werd ingediend.

Wat: Algemeen Politieke Motie (PM)
Titel: Indische kwestie
Wie: Noëlle Sanders e.a.

Noëlle Sanders: “De Indische kwestie gaat vooral over erkenning van de zakelijke en kille bejegening van Nederlanders uit Nederlands-Indië na de Tweede Wereldoorlog. Maar ook over de financiële compensatie; denk aan de niet uitbetaalde salarissen. Zelf vind ik het belangrijk dat we leren van het verleden, en dat we dit soort gevoelige kwesties niet wegmoffelen of vergeten. Maar ook, en daar gaat mijn politieke motie over, om: **in overleg met de gemeenschap tot een bevredigende oplossing te komen**. Want zonder oplossing blijft het onbehagen binnen de Indische gemeenschap. We hebben het over 1,5 miljoen mensen, waarvan de eerste generatie bijna verdwenen is. Ik behoor zelf tot de tweede generatie, en ik voel me daarom betrokken bij de kwestie.

foto **Beyoutiful-Photograph**

“Het is de eerste keer dat ik een motie indien. Ik heb de tekst opgesteld met zowel betrokkenen als deskundigen. Als raadslid (*voor D66 Amersfoort, red.*) weet ik dat je voorstellen nooit helemaal dicht moet timmeren. Daarom heb ik het verzoek – dat is gericht aan de Tweede Kamerfractie – zo open mogelijk geformuleerd. Daarna heb ik 25 handtekeningen van andere D66'ers opgehaald en deze samen met de motie ingediend. Ik vind het een democratisch voorrecht dat ik de gelegenheid krijg om deze motie te verdedigen tijdens het congres.”

De deadline voor het indienen van AOM's en PM's is reeds gesloten. Actueel Politieke Moties (APM's) kunnen nog **tot donderdag 9 november 2017 16.00 uur** worden ingediend. De AOM's en PM's

kunt u vanaf 14 november vinden op de website (APM's vanaf 16 november). Vanaf 28 november kunt u alle aangenomen moties teruglezen op **d66.nl/congres-106**

Formatiebijeenkomst

“Trots op D66!”

Op vrijdagavond 13 oktober verzamelen bijna zeshonderd D66-leden zich in de Rijtuigenloods in Amersfoort om bijgepraat te worden over het regeerakkoord van het nieuwe Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 en CU). Na een informeel vragenurtje, waarbij leden in gesprek gaan met Tweede Kamerleden, begint

het plenair programma, met fractievoorzitter Alexander Pechtold en medeonderhandelaar Wouter Koolmees op het podium. De sfeer in de zaal is opgetogen; nog vóór Pechtold het woord kan nemen, geeft het publiek hem een daverend applaus. De leden zijn met name enthousiast over de overtuigende keuze voor ‘groen’, waarin

de invloed van D66 op het akkoord duidelijk zichtbaar is. Dat geldt ook voor oud-partijleider Jan Terlouw, die samen met Kevin Brongers – voorzitter van de Jonge Democraten (JD) – een exemplaar van het regeerakkoord in ontvangst neemt. Terlouw spreekt zijn trots (én zijn teleurstelling) uit over het feit dat D66 als enige

progressieve partij haar (regerings-)verantwoordelijkheid heeft genomen.

Er klinkt ook kritiek. Er wordt te weinig geïnvesteerd in de wijk- en thuiszorg, vindt een van de vragenstellers. Ook de afschaffing van het raad-gevend referendum en het niet verruimen van

het Kinderpardon leidt tot kritische vragen uit de zaal. Maar tijdens de afsluitende borrel voert het enthousiasme wederom de boventoon. Marjolijn Hazebroek uit Den Haag, lid sinds 1967: “Het groenste regeerakkoord aller tijden – wie had dat gedacht?! Ik ben zó blij met dit resultaat. En zó trots op D66!”

“Vertrouw op de eigen kracht van de partij”

D66 zit na elf oppositiejaren weer in het kabinet – eindelijk! Toch zijn er ook leden die zich zorgen maken. Leden die al lid waren vóór 2006, toen de partij zich in een diep dal bevond na deelname aan Balkenende II. Redacteur Jan Remmert Fröling weet het ook nog en vraagt toenmalig (interim) partijvoorzitter Gerard Schouw om goede raad. “Blijf het debat met je kiezers aangaan.”

Ooit, lang geleden, was er een tijd dat D66 bekend stond als de jojo-partij. Elke keer als D66 deelnam een aan kabinet, werd de partij bij de volgende verkiezingen afgestraft. Zélfs als dat kabinet een groot succes was, zoals Paars I (1994-1998). Paars II kwam er wel, maar D66 buitelde van 24 naar 14 zetels. Nu het Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 CU) bijna op het bordes staat, houden sommige leden daarom hun hart vast. Natúúrlijk zijn ze opgetogen en trots dat hun D66 eindelijk weer gaat regeren, maar de vrees voor ‘regeren is halveren’ zit er bij sommigen nog diep in.

We gaan te rade bij Gerard Schouw, voormalig Eerste en Tweede Kamerlid, én waarnemend partijvoorzitter in 2007 – toen D66 op sterven na dood leek (3 zetels, 8.560 leden). Onder zijn leiding kwam de notitie *Klaar voor de Klim* tot stand, waarmee D66 de weg naar hernieuwd succes insloeg. Sinds 2008 groeide de partij onophoudelijk, zowel qua zetels (nu: 19) als qua leden (nu: 27.500) als qua vertrouwen: D66 krijgt het voor elkaar.

Je hebt *Klaar voor de Klim* teruggelezen voor dit gesprek. “Ja! Je verbaast je er toch wel even over wat we tien jaar geleden opgeschreven hebben. Er zijn – in alle bescheidenheid – niet veel organisaties die in staat zijn om in zo’n situatie een dergelijk plan te schrijven. Waarvan een hoop zaken ook echt

verwezenlijkt zijn. Een voorbeeld. We schreven dat we in 2015 tegen de 15.000 leden zouden moeten hebben. Veel mensen vroegen zich af of dit aantal wel realistisch was. Maar voor ons stond als een paal boven water dat nieuwe leden, en daarmee nieuw bloed, een voorwaarde was om succesvol te zijn. In plaats van een verdubbeling hebben we zelfs een verdriedubbeling gehaald. Het kán dus als je er in gelooft.”

Wat was de essentie van deze notitie? “In de notitie stonden projecten voorgesteld voor fundamentele partijvernieuwing. De belangrijkste drie aandachtspunten waren: de inhoudelijke basis, de mensen en de permanente campagne, en de dialoog met de samenleving. Met *Klaar voor de Klim* is enorm geïnvesteerd in de partij, vanuit het idee dat je stevige fundamenten moet hebben om te kunnen regeren. Heb je zwakke fundamenten, dan is het vreselijk lastig om in een kabinet overeind te blijven.”

En dat fundament lag er tien jaar geleden nog niet? “We moesten een proces door van huiskamer- naar burgerbeweging. Je moet je voorstellen: vóór 2007 was D66 een wat in zichzelf gekeerde partij, met een heel ander type lid dan dat we nu hebben. We konden mét elkaar allerlei hoogstaande debatten voeren, maar we waren weinig op straat of bij bijeenkomsten om met ánderen in dialoog te gaan. Men zat tijdens het congres de hele dag – met het congresboek op schoot – voor of tegen te

“We moeten doorgaan met de dialoog, met professionalisering, én met onze gedachtevorming”

stemmen. En er was een heel zwakke campagnebasis, waardoor het vrijwel niet mogelijk was om permanent met onze kiezers in gesprek te gaan.”

Daar kun je je nu weinig meer bij voorstellen. Hoe hebben jullie dat doorbroken? “Tijdens de campagne voor de Provinciale Statenverkiezingen van 2007. Drie weken lang reden Alexander en ik met een campagnebus door alle provincies. Dat betekende dat er overal mensen klaar moesten staan in D66-jasjes en met het juiste campagnemateriaal. Dat trok een heel ander type leden aan, en zo werden we dus ook een ander type partij. Je ziet dat ook aan de congressen: voor een belangrijk deel bestaan die nu uit inspirerende toespraken, diverse break-out-sessies en cabaret. Er worden uiteraard nog altijd moties behandeld, maar niet meer de héle dag lang. De congressen én de partij zijn veel activerender geworden en dat heeft er ook voor gezorgd dat onze leden veel actiever werden. Ook ons opleidingsbeleid is de afgelopen jaren enorm verbeterd. Denk aan opleidingen en trainingen voor (kandidaat-)raadsleden, bestuursleden en wethouders. Talentenprogramma’s zoals ‘Driebergen’ (zie p. 12-15) hadden we toen nog niet. “Wat er in 2007 ook niet was, en wat we in de afgelopen tien jaar echt neergezet hebben, is het inhoudelijke fundament onder D66. Dat heeft onder andere vorm gekregen in de vijf richtingwijzers en in de keuze dat we een progressieve sociaal-liberale partij willen zijn. Door deze drie punten – de inhoudelijke basis, de mensen en de continue campagne, en de dialoog met de samenleving – goed neer te zetten, is een stevige fundament onder D66 gelegd. Het fundament dat we nodig hebben om te kunnen regeren.”

De fundamenten liggen er. Heb je nog belangrijke tips voor de fractie én de leden nu we voor het eerst sinds elf jaar weer in een kabinet zitten? “Jazeker. Allereerst: Vertrouw op de eigen kracht van de partij – denk aan onze eerste richtingwijzer ‘Vertrouw op de eigen kracht van mensen’ – want we kunnen veel meer dan we denken. Doemdenken hoort daar niet bij, dat leidt tot een *self-fulfilling prophecy*. Ten tweede: we moeten doorgaan met die drie fundamenten die ik eerder noemde: de dialoog met Nederland, de professionalisering, en de continue ontwikkeling van de inhoud. Vooral dat laatste is belangrijk: in *Klaar voor de Klim* staat ook beschreven dat een grote valkuil van meeregeren is dat de gedachtevorming binnen de eigen partij stil komt te staan. Bijvoorbeeld omdat je compromissen moet sluiten. De Mr. Hans van Mierlo Stichting, het wetenschappelijk bureau van D66, zal de komende tijd dus éxtra aan de bak moeten om ervoor te zorgen dat die gedachtenontwikkeling continu doorgang vindt. Verder is het van belang dat je het regeerakkoord toetst aan de richtingwijzers, de uitgangspunten van onze partij. “Tot slot moeten we door blijven gaan met het organiseren van debatten en bijeenkomsten. De dialoog met leden en kiezers moet doorgaan. Want ook als jouw partij in de regering zit, zullen er dingen gebeuren die je kiezers niet graag zien. Politici hebben dan de neiging om de dingen die ze binnengehaald hebben uit te venten, terwijl de minder leuke zaken onder het tapijt geschoven worden. Verstop je niet; blijf constant het debat aangaan met je kiezers. Niet alleen om te vertellen wat je gedaan hebt, maar ook om te blijven voelen wat er leeft. En die dialoog moet zo spoedig mogelijk beginnen. Als je daarmee wacht tot de volgende verkiezingen, dan ben je te laat.” ■

“Hier staan 25 toptalenten”

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018, komen D66-lijsttrekkers van de grootste afdelingen bij elkaar in Driebergen. Het gelijknamige talentenprogramma is – net als altijd – besloten, maar de lijsttrekkersafttrap niet. Verslaggever Jan Vincent Meertens ging langs om de (campagne)sfeer te proeven.

↑ Lijsttrekkers en assessoren tijdens de eerste lijsttrekkersafttrap voor de GR2018 in Driebergen.

Politiek is net als topsport: als er een belangrijke wedstrijd aankomt, gaan de poorten dicht en traint het team in alle rust – zonder pottenkijkers. Zo ook in Driebergen, waar 25 D66-lijsttrekkers het beste in elkaar naar boven moeten halen in de rust en beslotenheid van een mooie, groene locatie. Op een zonnige septemberavond vindt hier de eerste lijsttrekkersafttrap voor de GR2018 plaats: veel lijsttrekkers van de grootste afdelingen zijn aanwezig. 25 van hen gaan vervolgens verder met het Driebergen-programma (zie kader op p. 14); anderen zijn alumni – zij hebben het programma eerder al gevolgd.

Sparren met andere lijsttrekkers

Partijvoorzitter Letty Demmers spreekt de aanwezigen als eerste toe. Demmers is zelf lijsttrekker geweest, dus ze weet hoe fijn het is om even buiten de eigen afdeling – in alle rust en vertrouwelijkheid – te sparren met andere lijsttrekkers. Ze raadt de deelnemers van deze speciale Driebergen-editie (zie kader) aan zich kwetsbaar op te stellen. “Durf te erkennen dat je soms hulp nodig hebt. Maar geniet er ook van. Het is vooral leuk!”

Vrijwel alle aanwezige lijsttrekkers staan onder grote druk, zeker na het enorme succes van de gemeenteraadsverkiezingen van 2014. In 12 van de 20 grootste gemeenten werd D66 de grootste partij, en in maar liefst 19 van die 20 grootste gemeenten levert D66 nu wethouders. Hoe gaan deze aanvoerders dit succes consolideren of zelfs uitbreiden? Partijvoorzitter Demmers heeft een waarschuwing en een tip: “Pas als ‘Den Haag’ klaar is, begint het

echt. Dan hebben jullie te maken met de compromissen die daar gesmeed zijn. Gebruik dat als een voordeel.”

Kennismaking & ontspanning

Maar op deze vrijdagavond eind september ligt er nog geen regeerakkoord. Tijd voor kennismaking en ontspanning dus, tijdens deze afttrap-avond. Tevens een mooi moment voor uw verslaggever om de temperatuur te meten, de sfeer te proeven en te vragen hoe iedereen ervoor staat in de aanloop naar 21 maart 2018.

In **Den Haag** (7 van de 45 zetels; 2 wethouders) zijn de D66'ers bijna klaar met de kandidatenlijst, vertelt fractievoorzitter **Robert van Asten** (38). “De definitieve lijst hopen we op 14 oktober gereed te hebben. Het wordt een mooie mix van nieuwe en zittende raadsleden, van mannen en vrouwen en van diverse leeftijden.”

Met 8 van de 37 raadszetels is D66 in **Delft** – net als in Den Haag – de grootste partij. En dat willen ze graag blijven. “We hebben ons de afgelopen periode stevig geprofileerd als hervormers, met als doel de financiën van de gemeente te verbeteren”, vertelt fractievoorzitter **Christine Bel** (45). Als voorbeeld noemt ze het samenvoegen van de bibliotheek en het cultureel centrum. “We bespaarden een miljoen euro en kregen er een mooier cultureel centrum voor terug. Dat zien de kiezers. Maar er is meer. Techniekstad Delft biedt bij uitstek mogelijkheden voor de toekomst: meer banen op alle niveaus, betere zorg en dienstverlening door innovatie. Een *smart-city*, dat zou mooi zijn.”

In **Zutphen-Warnsveld** belandde D66 bij de verkiezingen van 2014 in de oppositie, ondanks dat ze met 4 (van de 29) zetels tot de drie grootste behoren. Toch is fractievoorzitter **Ingrid Timmer** (43) enthousiast over wat ze bereikt heeft. “Ook als oppositiepartij kan je bepalend zijn. Zoals met het Regenboogzebrapad dat op initiatief van de fractie in Zutphen wordt aangelegd.” Een *regenboogzebrapad*? Ach, *symboolpolitiek!*, werd haar verweten, maar samen met coalitiepartijen VVD en GroenLinks, en belangenorganisaties zoals het COC, hield ze voet bij stuk. “Een Regenboogzebrapad is het symbolische pad naar een concreet pakket aan maatregelen dat de LHBTI-gemeenschap ten goede komt. Ik heb me niet opzij laten zetten.”

“Zowel de mede-deelnemers als de assessoren rusten niet totdat je je ambities helder voor ogen hebt”

– Robert van Asten, lijsttrekker D66 Den Haag

Student bestuurskunde **Tim van het Hof** (28) is sinds 2015 fractievoorzitter van D66 in **Breda** (8 van de 39 zetels; 2 wethouders). “Onderwijs is dé sleutel tot een sterke samenleving,” zegt de zoon van twee onderwijzers. “In de afgelopen periode hebben we een

strategische onderwijsagenda ontwikkeld, samen met coalitiegenoten en het onderwijsveld in Breda. Het is een doorlopende leerlijn, waarin alle jongeren de kans krijgen op het onderwijs dat bij hen past; om te leren het beste uit jezelf te halen en om mee te kunnen doen. Voor de komende periode willen we ook de werkgevers betrekken bij die agenda. Een integrale aanpak dus.”

De komende weken zullen deze lijsttrekkers in Driebergen op zoek gaan naar versterking en verdieping. **Robin Paalvast** (47), wethouder voor D66 in **Zoetermeer** (8 van de 39 zetels; 2 wethouders), is alumnus van Driebergen-5. De lijsttrekker heeft het programma dus al gevolgd, maar is graag aanwezig bij deze afttrap om zijn ervaringen met nieuwe collega's te delen. “Je kwetsbaar opstellen is belangrijk. Daarmee sta je open voor verbinding.” Collega-alumnus Robert van Asten (D66 Den Haag) had dezelfde ervaring bij Driebergen-3. “Je wordt uitgedaagd: waarom zit je in de politiek? Wat wil je bereiken? Wat zijn je ambities en hoe ga je die realiseren? Zowel de mede-deelnemers als de assessoren rusten niet totdat je dat helder voor ogen hebt.” Joan Nunnely, Landelijk Bestuurslid van D66 (portefeuille: Talentontwikkeling & Opleiding) vat de methodiek als volgt vast: “We halen ze uit hun comfort zone.”

De deelnemers kunnen hun borst dus natmaken. Maar daarom zijn ze ook gekomen. “In Zutphen is men tevreden over mijn optreden”, zegt Ingrid Timmer. “Het gaat ook goed, maar ik ben bang voor blinde vlekken. Hier zoek ik tegengas en focus.” **Tyas Bijlholt**,

Joan Nunnely
Landelijk
Bestuurslid D66

Tyas Bijlholt
Lijsttrekker
D66 Amersfoort

“Leiderschap is niet alleen het beste uit je fractie halen, maar ook op de juiste manier met vrijwilligers omgaan”

– Frans van Drimmelen, voorzitter Landelijke Talentencommissie

raadslid voor D66 in **Amersfoort** (9 van de 39 zetels; 2 wethouders), is met zijn 23 jaar de jongste lijsttrekker en ‘Drieberger’ van vanavond. “Ik erger me aan heel wat heilige huisjes op de Veluwe. Jong zijn is misschien sympathiek, maar ik kan er niet omheen dat ik ervaring mis om die heilige huisjes aan te pakken. Hier in Driebergen hoop ik versneld ervaring op te doen.”

Leiderschap centraal

De jonge Bijlholt kan tijdens dit programma een hoop leren, bijvoorbeeld uit de bijeenkomsten waarbij leiderschap centraal

staat. Leiderschap is niet alleen het beste uit je eigen fractie halen, maar ook op de juiste manier met vrijwilligers omgaan, zegt Frans van Drimmelen, voorzitter van de Landelijke Talentencommissie van D66. “Vrijwilligers zijn enorm belangrijk. Maar de positie van de vrijwilliger in de afdelingen baart mij soms zorgen. Ze verdienen veel steun. Wees daarom behoedzaam als je als lijsttrekker ingrijpt in de campagne.”

Andere competenties die centraal staan tijdens het Driebergen-programma zijn het presenteren en uitdragen van het sociaal-liberale gedachtegoed van de partij, het debatteren met kritische opposenten, het campagnevoeren, en het voeren van onderhandelingen – bijvoorbeeld over portefeuilles.

“Ik heb het portefeuille-spel leren spelen in Driebergen”, vertelt alumnus Robin Paalvast. “Waar zit het geld? Vaak bij stadsbeheer of stedelijke ontwikkeling. Via concrete, goed gefinancierde projecten krijg je invloed. In Zoetermeer hebben we via de portefeuille Woningbouw belangrijke stappen kunnen maken op het gebied van duurzaamheid. Ik ben daar trots op: er wordt veel gebouwd, er worden middelen vrij gemaakt en wij kunnen energie-neutraliteit nastreven.”

Talentontwikkeling in Driebergen

Het scouten en begeleiden van talent voor sleutelfuncties binnen D66 is de verantwoordelijkheid van de Landelijke Talentencommissie. De regio's en (grote) afdelingen spelen daarin een grote rol. Zij houden talentensprekuren en attenderen de commissie op mogelijke kandidaten.

Eén tot twee keer per jaar nodigt deze commissie 25 *high potentials* uit om deel te nemen aan ‘Driebergen’, dat bestaat uit vijf bijeenkomsten in een rustige omgeving in Driebergen – vandaar de titel. Het talentenprogramma is niet gericht op

een specifieke functie; zowel de aspecten van vertegenwoordigende rollen, als van (politiek-) bestuurlijke functies komen aan de orde.

Afwijkende editie 2017

Deze zesde editie – ‘Driebergen6’ – is een afwijkende editie, want: alleen voor (nieuwe) lijsttrekkers van de zogenoemde 100+afdelingen (afdelingen met meer dan 100 leden). Het vijfdelige programma is daarbij specifiek gericht op het grondig voorbereiden op de rol en de taken van deze 25 lijsttrekkers in de aanloop naar

de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. De eerste drie bijeenkomsten bestaan uit vaardigheidstrainingen, waarbij de deelnemers door de assessorengroep worden geobserveerd en beoordeeld op een aantal geselecteerde competenties (gebaseerd op: *Bouwstenen voor D66-profielen*, september 2014). De laatste twee bijeenkomsten van het programma staan in het teken van persoonlijke ontwikkeling.

Meer informatie:
d66.nl/partij/talentontwikkeling

Observatie door assessoren

Het optreden bij diverse simulaties, zoals de onderhandelings-simulatie, wordt geobserveerd door assessoren. Programma-coördinator Adriane Charbon van het Landelijk Bureau van D66 legt de rol van de assessor uit: “Deelnemers krijgen eerst een startgesprek. Dan wordt het online assessment, waarin de competenties en ambities van de deelnemer in beeld zijn gebracht, erbij gehaald. Vervolgens worden de ontwikkelpunten voor Driebergen en de ambities voor de langere termijn doorgesproken.” De assessor blijft het hele programma in beeld, zegt Charbon. “Halverwege het programma is er een feedbackgesprek met twee assessoren. Een tussentijdse toetsing, zeg maar. En na afloop van het programma, in januari, krijgt de deelnemer het eindoordeel en gericht advies over eventuele vervolgstappen.”

“Deze ervaring schept saamhorigheid. Je belt elkaar makkelijker, ook – júíst – als je het even niet weet”

– Robin Paalvast, lijsttrekker D66 Zoetermeer

Nee, dit is geen vrijblijvend programma, zegt Frans van Drimmelen van de talentencommissie. “De deelnemers en assessoren werken naar concrete ontwikkelingsplannen en resultaten toe. Het doel van ‘Driebergen’ is het leveren van mensen die de partij goed kunnen vertegenwoordigen. Hier staan 25 toptalenten.” “Ik vind het geweldig om te zien hoeveel energie de partij steekt in professionaliteit”, zegt Rob Meyer, aanspreekpunt voor de

Robert van Asten
Lijsttrekker
D66 Den Haag

assessoren en voorzitter van het regiobestuur D66 Midden-Nederland. “Neem integriteit. Een heel belangrijk onderwerp. We vragen: wat betekent integriteit voor jou? Waar staan we voor als partij? Hier in Driebergen zitten we aan de voorkant – we willen integriteitsproblemen vóór zijn.”

Lijsttrekkers-stress

Leren en reflecteren dus. En dat doe je met de assessoren, met jezelf, maar vooral ook met de andere deelnemers. In zijn welkomtoespraak zegt Frans van Drimmelen: “Lijsttrekkers zijn essentieel. En dat levert lijsttrekkers-stress op. Ik hoorde vanmiddag: *Wat ben ik blij dat ik dit kan delen*. Dan lijkt een deel van deze editie nu al geslaagd!”

Landelijke trainingsdagen GR2018

Na de lijsttrekkers-afttrapdagen in september (Driebergen) en oktober (Rotterdam en Zwolle), biedt het Landelijk Bureau van D66 in november en december zes landelijke trainingsdagen aan voor alle D66-lijsttrekkers en (kandidaat-)raadsleden.

Op deze trainingsdag worden twee pakketten met trainingsmodules aangeboden: één voor nieuwe kandidaten (verkenkend), en één voor raadsleden/lijsttrekkers met raadservaring (verdiepend).

Pakket Verkenkende modules

Module: Campagnevaardigheden voor kandidaat-raadsleden

Module: Sociaal-liberaal in de raad en op straat (Van Mierlo Stichting)

Pakket Verdiepende modules

Module: Organiseer het lokaal Sociaal-liberaal! (Van Mierlo Stichting)

Module: Campagnevaardigheden voor kandidaat-raadsleden

Module: Follow the money (Sturen met geld)

Overzicht trainingsdagen

Dag	Regio	Plaats
Zaterdag 11 nov	Midden-Nederland	Amersfoort
Vrijdag 1 dec	Noordwest-Nederland	Amsterdam
Vrijdag 8 dec	Zuid-Nederland	Eindhoven
Zaterdag 9 dec	Zuidwest-Nederland	Den Haag
Vrijdag 15 dec	Oost-Nederland	Arnhem
Zaterdag 16 dec	Noord-Nederland	Zwolle

Advies: Kies – als toekomstige fractie – één gezamenlijke dag. Een mooi moment om als team samen te leren en samen te werken.

Eigen bijdrage: € 66,-. Deze bijdrage wordt aangevuld met een bijdrage uit de vereniging om de kosten (locatie, catering en training) volledig te kunnen dekken.

Meer informatie:

- Uw eigen afdelingsbestuur
- Of kijk op: d66.nl/partij/talentontwikkeling-opleiding
- Of mail naar: opleidingen@d66.nl (Landelijk Bureau D66)

“Probeer de band die je hier met elkaar opbouwt te verzilveren”, spoort partijvoorzitter Letty Demmers de deelnemers in haar speech ook aan. Alumni Robert van Asten en Robin Paalvast hebben de waarde van het netwerk al ervaren. Paalvast: “De gemeenschappelijke ervaring in Driebergen schept saamhorigheid. Je belt elkaar wat makkelijker, ook – júíst – als je het even niet weet.” Voor Landelijk Bestuurslid Joan Nunnely is het programma geslaagd als er dynamiek, wederkerigheid en vertrouwen ontstaat in de groep. “En als men plezier heeft met elkaar.” Dat komt wel goed, constateert uw verslaggever. Op naar 21 maart 2018! ■

↑ Bron kaart: herindeling2018.frl

Friesland: 7 gemeenten, 3 herindelingen

1. **Leeuwarden:** Leeuwarden, Leeuwarderadeel en een deel van Littenseradiel
2. **Súdwest-Fryslân:** Súdwest-Fryslân en een deel van Littenseradiel
3. **Waadhoeke:** Franekeradeel, Menameradiel, het Bildt en deels Littenseradiel

Op 22 november 2017 hebben herindelingsverkiezingen plaats voor de gemeenteraden van deze drie nieuwe Friese gemeenten. Op 1 januari 2018 gaat de herindeling van start.

Ook in Groningen en Gelderland vinden op 22 november herindelingsverkiezingen plaats.

Meer informatie: kiesraad.nl/verkiezingen/herindelingen

Ondertussen in... Fryslân

Voordat Nederland op 21 maart 2018 naar de stembus gaat, vinden er op 22 november diverse herindelingsverkiezingen plaats – o.a. in Friesland. Verslaggever Jan Remmert Fröling reisde af naar Zuidwest-Friesland, waar Marieke Vellinga hoopt op een eigen D66-fractiekamer, en hij sprak met regiovoorzitter Fryslân Magda Bernds (én haar echtgenoot, zie p. 18-19).

“Súdwest-Fryslân is nú al de grootste gemeente van Nederland”

Marieke Vellinga is raadslid, fractievoorzitter én campagneleider van D66 Súdwest-Fryslân. Ze staat op nummer 2 op de kandidatenlijst voor de (herindelings)verkiezingen van 22 november. **D66 Súdwest-Fryslân** heeft momenteel 3 van de 37 zetels en levert 1 wethouder.

Foto: Jan Remmert Fröling

Jullie hadden vandaag een ‘In-gesprek-met-actie’ in Sneek. Hoe ging dat? “Het was de eerste keer dat we hier op zo’n intensieve manier campagne hebben gevoerd. We waren met een flinke groep op straat, en we zijn ook langs de deuren gegaan. En ik moet zeggen: het was vreselijk leuk, zeker omdat we een heel geinig en opvallend campagnevehikel hebben – een Piaggio-driewieler (zie foto, red.). Daar trek je wel bekijks mee. Jammer alleen dat het vreselijk hard regende, zodat we eerder moesten stoppen dan we gewild hadden. Maar we hebben nog tot 22 november om dat in te halen...”

Súdwest-Fryslân (Zuidwest-Friesland) is nu al groot, maar het wordt dus nóg groter? “Als je kijkt naar de totale oppervlakte van de gemeente – dus inclusief water, dan zijn we nú al de grootste gemeente van Nederland. Als je alleen landoppervlakte meetelt, zijn we de tweede (*na de gemeente Noordoostpolder, red.*). Op dit moment hebben we zes steden en 68 dorpen – in totaal 74 kernen dus. Ná de herindeling krijgen we er vijftien dorpen bij (*van de huidige gemeente Littenseradiel, red.*). Dan komen we op totaal 89 kernen uit. Als ik tijdens landelijke bijeenkomsten mensen trots hoor vertellen dat hun gemeente wel vijftien of twintig kernen heeft, dan moet ik dus altijd een beetje lachen, haha.”

Hoe houd je als gemeente overzicht over en contact met zóveel kernen? “Per cluster van kernen is er een vertegenwoordiger actief, de zogenaamde gebiedscoördinator. Die is namens de gemeente het eerste aanspreekpunt voor bewoners en koppelt eventuele vragen of problemen terug naar de gemeente. We hebben daar in de afgelopen jaren flink geïnvesteerd, en er de nodige ervaring mee

opgedaan, dus ik heb er alle vertrouwen in dat dit systeem na de uitbreiding ook goed zal blijven verlopen.”

Je hoort bij herindelingen vaak dat inwoners bang zijn dat de lokale identiteit of bepaalde voorzieningen verdwijnen. “Dat is natuurlijk een blijvend aandachtspunt. Je moet er allereerst voor zorgen dat het kwaliteitsniveau van voorzieningen op peil blijft. Als het gaat om de diensten van de gemeente – denk aan paspoorten en rijbewijzen, dan leert de ervaring dat inwoners hier er nu al aan gewend zijn dat ze daarvoor moeten reizen. Dus dat is hier denk ik niet zo bepalend voor het draagvlak. Onderzoek heeft uitgewezen dat een meerderheid van de bevolking achter de herindeling staat. Per slot van rekening is het niet de bestuursvorm die de identiteit van een gemeenschap bepaalt, maar de mensen zélf.”

Vaak verandert ook de gemeentelijke organisatie bij herindelingen. Krijgen jullie straks een nieuwe fractiekamer? “Ik hoop van wel! De gemeentelijke organisatie zit momenteel in Sneek en de gemeenteraad vergadert in IJlst – dat is drie kilometer verderop. Dat gaat veranderen met het nieuwe gemeentehuis in Sneek. Dan komt alles gelukkig bij elkaar. Ik hoop dat er dan ook ruimte wordt gecreëerd voor eigen fractiekamers, want de ruimte waar we nu vergaderen is toch tamelijk troosteloos. Het bordje naast de deur wordt ’s avonds en in het weekend verwisseld voor het bordje ‘D66 fractiekamer’. Maar na het weekend is dit gewoon weer een algemene werk- en vergaderkamer.”

sudwestfryslan.d66.nl

→ lees verder

“Er is hier geen angst om opgeslokt te worden”

Magda Berndsens was raadslid, burgemeester, korpschef bij de politie en Tweede Kamerlid voor D66 (2010-2015). Sinds december 2015 is ze voorzitter van het regiobestuur van **D66 Fryslân**. D66 is met 3 zetels vertegenwoordigd in de Provinciale Staten van Friesland.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: waarom wéér herindelingen in Friesland? De vorige waren in 2014! “Dat proces van opschalen is een tijd geleden al in gang gezet, en de komende herindelingen per 1 januari 2018 horen bij de voortgang van dit proces. Maar dan is het nog niet klaar: de volgende herindeling staat op 1 januari 2019 op het programma, waarbij de nieuwe gemeente Noardeast-Fryslân (*Noordoost Friesland, red.*) zal ontstaan. Het past allemaal in de trend waarbij dorpen bij de steden getrokken worden, de stad en ommelanden. En daarbij ontstaan behoorlijk grote conglomeraten.”

Hoe zit het met het draagvlak onder de bevolking? “Die is er eigenlijk altijd wel geweest. Dat komt onder andere omdat er altijd goed naar de bewoners geluisterd wordt. En er is hier ook geen angst om opgeslokt te worden, omdat er geen sprake is van grote steden die kleintjes ‘inpijken’. Het zijn juist de kleine dorpen die samen een nieuwe gemeente vormen. Dat is hier langer geleden ook al gebeurd, en daarbij hebben die dorpen hun eigenheid behouden. Eigenlijk beperkt het contact dat de meeste burgers met de gemeente hebben zich tot relatief kleine zaken, zoals het vernieuwen van het paspoort of het rijbewijs. Als je dat goed regelt, dan klaagt er niemand. Zo heb je bij ons in het dorp zogenaamde *omtinkers*, letterlijk ‘mensen die aan anderen denken’. Dat zijn vrijwilligers die mensen bijvoorbeeld naar het ziekenhuis of het gemeentehuis halen en brengen.”

Welke issues spelen er in Friesland? “Allereerst natuurlijk krimp. Ik vind trouwens dat je krimp niet moet problematiseren; het biedt ook mogelijkheden. Denk bijvoorbeeld aan mensen die je de gelegenheid kunt geven om in een mooi huis in het groen te wonen – dat lukt niet zo makkelijk in de Randstad. Voorwaarde daarbij is wel dat je zorgt voor goede internetverbindingen, zodat mensen

daar ook thuis kunnen werken. Dat zorgt weer voor verlevendiging van de gemeenschap. Een ander voorbeeld is dat krimp gezien wordt als een bedreiging voor scholen, vanwege teruglopende leerlingenaantallen. Ook dat valt in de praktijk wel mee – vooropgesteld dat scholen willen samenwerken en de kwaliteit van onderwijs voorop stellen.”

Hoe zit het met de werkgelegenheid? “Daarin doen we het eigenlijk heel erg goed. De werkloosheid is de laatste jaren behoorlijk teruggedrongen, soms zelfs meer dan in de rest van Nederland. Die banen zitten voornamelijk in de toeristische sector, maar ook in de zuivelontwikkeling en de aantrekkende bouwsector. Friezen zijn harde werkers en dus extra aantrekkelijk voor werkgevers in de bouw. Niet alleen hier, maar ook aan de ander kant van de Afsluitdijk – in Noord-Holland. We zien ook dat het aantal mensen dat een opleiding in de bouw volgt weer toeneemt. Ik zie krimp dus niet zozeer als een probleem hier.”

Zijn er zaken waar D66 zich specifiek hard voor maakt in Friesland? “Jazeker, ik noem graag twee dingen. De omvorming van de landbouw naar veel meer biodiversiteit en biologisch boeren, in combinatie met (agro-)toerisme. Zelf kijk ik uit over de groene weilanden, maar het is allemaal raaisgras waar geen bloemetje meer in te vinden is. Die omslag is heel erg noodzakelijk, hoewel ik ook zie dat er steeds meer beweging ontstaat onder Friese boeren die ook biologisch willen gaan boeren. Hierin liggen grote kansen voor Friesland. “Het tweede is: analfabetisme. Het is bekend dat er hier in Friesland nog veel mensen zijn die niet – of niet goed – kunnen lezen en schrijven. Vooral D66 Leeuwarden is hier, samen met de Statenfractie, druk mee bezig geweest. Het is hard nodig dat het onderwijs hiervoor een goede aanpak voor heeft, vooral vanwege de tweetaligheid in de provincie. Nou weten we wel dat onderwijs geen provinciaal beleid is, maar het raakt ook aan de kansen voor arbeid.”

Wat zijn jullie verwachtingen met betrekking tot de verkiezingsuitslag? “Het zal een belangrijke eerste graadmeter zijn met betrekking tot de kabinetsformatie. Want hoe je het ook wendt of keert: de landelijke politiek is toch altijd van grote invloed op het stemgedrag van de kiezer, ook lokaal en regionaal. Onze verwachting is dat we – bijvoorbeeld in Leeuwarden – flinke winst moeten kunnen boeken, zeker gezien de klappen die de PvdA de laatste tijd gehad heeft...”

Over Leeuwarden gesproken: daar vindt op 18 november het landelijk D66-congres plaats! “Ja, en dat vind ik fantastisch! Leeuwarden is volgend jaar – samen met Friesland – de Culturele Hoofdstad van Europa. Dus ik hoop dat mensen niet alleen naar dit congres komen – en er meteen een weekendje weg van maken; maar dat ze volgend jaar ook terugkomen om aan de evenementen deel te nemen. Want geloof me: dat wordt geweldig! “Het valt me op dat als mensen Friesland eenmaal hebben bereikt – want het is vanaf de Randstad altijd verder naar Friesland, dan vanaf Friesland naar de Randstad – ze zich er over verbazen hoe móoi het hier is. Mensen die de hele wereld overvliegen zonder dat ze ooit hier geweest zijn. Daar verbaas ik me dan weer over. Wat dat betreft ben ik eigenlijk wel een beetje verFried.” ■

friesland.d66.nl

D66

Zoals in elke vereniging, bloeit ook bij D66 regelmatig iets moois op tussen actieve leden. In dit nummer portretteren we Magda & Harry Berndsens. Ze waren al een stel vóór ze lid van D66 werden en worden nu ‘de Clintons van Friesland’ genoemd.

Zijn jullie – heel romantisch – samen lid van D66 geworden?

Harry: “Nee, ik kom uit een PvdA-nest, maar ik ben in 1977 lid geworden van D66.”

Magda: “Ik kwam juist uit een gelovig milieu en ik werd in 1977 lid van de PPR (*Politieke Partij Radikalen, in 1991 opgegaan in GroenLinks red.*). Dat heeft niet lang geduurd: ik ben maar een jaar lid geweest. Ik ben op die partij afgeknapt bij de oprichtingsvergadering van een nieuwe afdeling in Alphen aan den Rijn. Ik realiseerde me dat ik het allemaal veel te wollig vond en dat paste niet bij me. In 1980 ben ik ook lid van D66 geworden. Ik ben toen ook meteen aan de slag gegaan voor de partij. Ik begon als notuliste voor het Landelijk Bestuur, daarna werd ik raadslid en zo heb ik verder carrière gemaakt binnen de partij.”

Harry: “Eigenlijk heb ik haar dus op het D66-pad gebracht. Je zou dus kunnen zeggen dat ik haar bekeerd heb, haha.”

Jullie zijn momenteel allebei actief voor D66 in Friesland.

Magda: “Ja, nadat ik mijn werk voor de Tweede Kamer neergelegd had, in 2015, ben ik Harry opgevolgd als regiovoorzitter van D66 Friesland.”

Harry: “En toen werd ik afdelingsvoorzitter in Noord-Oost Friesland. Niet iedereen vond die opvolging even

leuk. Er was zelfs een D66’er die zei: *Gatver, weer een Berndsens. Het lijken de Clintons wel*”. En sinds die tijd worden we soms ook wel ‘de Clintons van Friesland’ genoemd.”

Is het in dezen lastig of juist een voordeel, dat jullie een stel zijn?

Harry: “Lastig niet, uitdagend soms wel.”

Magda: “Het kan soms aanleiding geven tot stevige onderlinge discussies, zo van: *ik ben ook regiovoorzitter geweest, en ik zou dat anders doen, haha*.”

Harry: “Nee, maar serieus; het is niet echt lastig, je kunt zeggen dat het voedt.”

Magda: “Ik zat een tijd lang in Den Haag, en ik wist dus niet zo veel van het interne reilen en zeilen in Friesland. Harry is voor mij daarom een beetje het geheugen dat wél weet wat er allemaal voorgevallen is. En die informatie is voor mij nu wel handig; het zorgt voor continuïteit. We vullen elkaar aan.”

OPROEP:

Heeft u uw partner (ook) leren kennen bij D66? En wilt u samen geportretteerd worden in de *Democraat*? Stuur een mail met uw contactgegevens naar: democraat@d66.nl

Ellen Bijsterbosch (links) luistert naar een discussie tussen 'wethouder' Roos (16) en 'raadslid' Hüsna (22) over het leegstaande pand.

Gemeenteraadsels

dé serious game over lokale politiek

Een vraagstuk dat in veel gemeentes speelt: wat doen we met dat oude, leegstaande pand? De wethouder wil verkopen, actievoerders willen een broedplaats voor jonge muzikanten. Deze vijf Utrechtse jongeren waren er binnen een half uur uit. “We gaan het gewoon doen, mevrouw de wethouder!”

Vrijdagmiddag, 17.00 uur.

Jongerenwerker Hasan van JoU Jongerenwerk in Utrecht heeft speciaal voor de gelegenheid friet en loempia's gehaald ("normaal doen we aan gezonde leefstijl"). Even later bellen Roos (16), Hüsna (22), Miray (17), J-J (18) en Neslian (20) aan bij het jeugdhonk op het Herderplein. “Mogen we eerst even tafeltennissen, mevrouw?”, vraagt Roos. “Tuurlijk, we hebben genoeg tijd”, zegt spelbegeleider Ellen Bijsterbosch.

Simulatiespel

Bijsterbosch is landelijk coördinator van Gemeenteraadsels. Dit simulatiespel

(*serious game*) is een project van de Mr. Hans van Mierlo Stichting, het wetenschappelijk bureau van D66. Iedereen kan het bestellen en spelen (zie kader), maar het 'leerspel' is vooral ontwikkeld voor lokale afdelingen die bewoners graag meer bij lokale politiek willen betrekken. De *timing* – zes maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen – is niet toevallig. Het doel van het spel is tweeledig, vertelt Bijsterbosch: “De bewoners, de spelers dus, leren hoe lokale democratie werkt en wie onze raadsleden zijn. En onze raadsleden, zij zijn de spelbegeleiders, leren de bewoners én de onderwerpen die daar spelen

beter kennen. Het mes snijdt dus aan twee kanten.”

Vijf spelrollen

We beginnen met een korte quiz. Even kijken wat deze jongeren al weten over de vijf rollen die ze straks mogelijk toebedeeld krijgen: de wethouder, het raadslid, de journalist, een inwoner, of een lid van 'het actiescomité'.

De eerste paar stellingen gaan hen vrij gemakkelijk af. Hoewel er wel even wordt getwijfeld over de vraag of een raadslid A) de wethouder dient te controleren, of B) diens opdrachten dient uit te voeren.

Bij de taak van de journalist gaat het echter mis (docenten maatschappijleer/burgerschap én journalisten: opgelet!). Vier van de vijf deelnemers denken dat een journalist reclame maakt voor lokale politici (“Daar krijgen ze toch geld voor?”), in plaats van politici dient te controleren op wat zij zeggen en doen.

Dubbel glas of 50 euro?

Op naar het eerste scenario, met als titel *Dubbel of extra?*. Er is geld beschikbaar om arme mensen extra te ondersteunen. De kwestie: gaan ze voor dubbel glas (alleen voor de armen die in een oud huis met enkel glas wonen) of krijgen alle armen een eenmalig extraatje van vijftig euaro? Het geld kan maar één keer worden uitgegeven. De vijf rollen worden verdeeld.

‘Wethouder’ Neslian snapt dat vijftig euro handje-contantje “heel chill is”

Ieder ‘personage’ krijgt een ‘standpunt’ en een ‘houding’ mee. Roos is lid van het actiescomité en pleit hartstochtelijk voor 50 euro voor alle armen (“Dat staat op mijn kaartje, maar zelf zou ik voor dubbel glas zijn. Dat is veel toekomstbestendiger”). Wethouder Neslian snapt dat vijftig euro handje-contantje “heel *chill* is”, maar gaat liever voor dubbel glas, want “dat is ook beter voor het klimaat”. Journalist Hüsna is gelukkig scherp en vraagt: “Heeft iemand

eigenlijk gevraagd wat de bewoners zélf willen?”. J-J is volgens zijn kaartje bewoner van zo’n oud huis. En hij wil dubbel glas. Na veel gesoebat en originele voorstellen (“Kunnen we niet wat extra geld aan de Koning vragen? Dan doen we het allebei!”) en een flinke financiële tegenvaller na interventie van speelleider Bijsterbosch (“De gasprijs daalt: wat nu?”) wordt er toch overeenstemming bereikt over dubbel glas. Die 50 euro voor alle armen doen ze wel een andere keer.

Verkopen of behouden?

De deelnemers zijn inmiddels goed op dreef. Het tweede scenario – met nieuwe rollen – is in een half uur beslecht. Het onderwerp: een leegstaand, historisch pand. De kwestie: wethouder Roos wil verkopen, maar het actiescomité (bij monde van J-J) wil er een broedplaats voor jonge muzikanten in maken. De wethouder strubbelt tegen (“geen geld”), maar raadslid Hüsna is streng: “We hebben altijd geld tekort. We gaan het gewoon doen, mevrouw de wethouder!” Ook journaliste Miray zit er bovenop: “U zegt dat u een andere plek gaat zoeken voor die muzikanten, maar waar is die plek dan?” Het actiescomité haalt geld op via crowdfunding, maar de wethouder is nog niet overtuigd. Na een interventie van speelleider Bijsterbosch (“De beoogd koper ziet van de koop af”), is het echter snel klaar: de broedplaats komt er. De laatste tegenstemmer – buurtbewoonster Neslian wil geen herrie – wordt overgehaald door J-J, die belooft “extra geld te fixen” voor een goede geluidsisolatie van het oude pand.

Iedereen kan raadslid worden

Wat vonden ze ervan? Roos vond het leerzaam. “Je leert door de verschillende rollen beter redeneren vanuit de positie van een ander. Maar ik snap nog steeds niet helemaal hoe het werkt. Bij wie moet ik nu zijn, als ik als bewoner een probleem heb waar de gemeente over beslist?” Bijsterbosch – zelf kandidaat-raadslid voor D66 Utrecht – legt uit dat je daarvoor (in Utrecht) maar liefst 45 raadsleden kunt benaderen die het onderwerp kunnen agenderen. “Die kun je opzoeken op de website van de gemeente, daar staan ook de contactgegevens.” “Hoe word je eigenlijk raadslid? Kan ik dat ook worden?”, wil J-J weten. Bijsterbosch: “Dat is een kwestie van je verkiesbaar stellen. Vervolgens kunnen mensen op jou stemmen. Je bent dus een volksvertegenwoordiger; je vertegenwoordigt de kiezers.” Of het ook een beetje lekker verdient? Daarin moet Bijsterbosch hem teleurstellen: “Je krijgt er een vergoeding voor, maar alle raadsleden doen het raadswerk náást hun eigen baan. Het is dus vooral belangrijk dat je het werk leuk en belangrijk vindt.” ■

Speel dit spel in jouw wijk!

Tip 1: Speel met meerdere tafels (5 spelers en 1 begeleider per tafel) tegelijk, zodat u na afloop met elkaar kunt napraten over de (verschillende) uitkomsten per tafel en per scenario.

Tip 2: Dit spel is ook zeer geschikt voor nieuwe-leden-bijeenkomsten of trainingen voor kandidaat-raadsleden!

Bestellen? Ga naar: vmswebshop.nl
Meer informatie? Mail naar: vanmierlostichting@d66.nl

serious game

Prijs: € 250,00
(incl. btw / excl. verzendkosten)

Inhoud:
- 4 x speelbord
- 4 x set kaarten
- 4 x 5 verschillende scenario's
- Train-de-spelbegeleider-sessie
- Handleiding en draaiboek
- Communicatieondersteuning (posters, flyers, persberichten)

Het spel is ook per 2 sets verkrijgbaar á € 125,-

Venetië van het Noorden

In zijn veelbesproken essay *Tegen verkiezingen*, beschrijft David Van Reybrouck het ‘democratisch vermoedheidssyndroom’: de burger is verkiezingsmoe. Zijn oplossing: loting. In Rotterdam wordt er naar hem geluisterd. Daar kreeg het initiatiefvoorstel van D66-raadslid Gerda Eeuwijk groen licht: een pilot van vier jaar met gekozen én gelote wijkraden.

D66-raadslid (en jurylid) Gerda Eeuwijk met de twee winnaars van de debatwedstrijd over veiligheid op het Alberda College in Rotterdam.

foto **Annedebora van Kooij**

Rob Jetten

Rob Jetten, Tweede Kamerlid voor D66 sinds maart 2017, is woordvoerder Democratische Vernieuwing.

“Veel chagrijn bij mensen over de politiek komt voort uit het gevoel buitenspel te staan: geen invloed op het kiezen van bestuurders en weinig ruimte om mee te denken over grote én kleine besluiten. Juist op thema’s die je elke dagen raken, zoals je leefomgeving, zorg en onderwijs, wil je kunnen meedoen. Daar ligt een grote rol voor gemeenten.

D66-wethouders en raadsleden doen daar gelukkig veel aan. Zoals in Groningen met een wijkcommissie waar lokale politici en gelote wijkbewoners op wijkniveau beslissingen nemen. En in Rotterdam, waar drie (van de veertien) gebiedscommissies worden vervangen door meerdere wijkraden. Met daarin niet gekozen volksvertegenwoordigers maar willekeurig ingelote burgers. Komende jaren moeten we dat verder uitbouwen, gedurfd experimenteren, echt loslaten. Daarvoor is niet één weg, één manier. Je moet overal de oplossing kiezen die past. Dat kan loten zijn voor een G1000, dat kan ook een andere vorm van betrokkenheid zijn. Voor D66 is er wel een rode lijn: **een meer naar buiten gericht lokaal bestuur dat echt het gesprek aangaat en dingen uit handen durft te geven.**

Het verlagen van de leeftijd waarop mensen kunnen stemmen is een idee waar Alexander Pechtold al ruim tien jaar voor pleit. Dit past ook in een trend: jongeren zijn steeds beter geïnformeerd, voor meer zaken verantwoordelijk. En niet onbelangrijk: vernieuwing en verjonging van ons democratisch bestel kan geen kwaad. Dat geldt niet alleen voor het systeem, maar ook voor de mensen die erin actief zijn.”

Lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers zijn doorgaans minder somber dan de Belgische schrijver David Van Reybrouck in zijn essay uit 2013. Maar de beruchte ‘kloof tussen burger en politiek’ wordt overal gevoeld of op z’n minst herkend. Hoe kunnen we bewoners – jong en oud – meer betrekken bij democratische besluitvorming? D66 vervult graag en vaak een voortrekkersrol als het gaat om democratische vernieuwing. Onder andere door ruimte te bieden aan maatschappelijke initiatieven en nieuwe vormen van

burgerparticipatie op allerlei niveaus van de samenleving. Zoals in Rotterdam, waar de gemeenteraad deze zomer een ambitieus initiatiefvoorstel van D66-raadslid Gerda Eeuwijk aannam: een pilot van vier jaar met gekozen én gelote wijkraden.

Belangenbehartiging op buurtniveau
Gerda Eeuwijk, woordvoerder Gebieden, is trots op wat D66 in Rotterdam in beweging heeft kunnen zetten. “In steeds twee wijken in drie gebieden – Alexander, Delfshaven en Charlois –

Na een periode van intensieve discussie en debat, zowel op het stadhuis als daarbuiten, zijn voor de nieuwe raadsperiode een aantal vernieuwingen vastgesteld voor het stelsel van de gebiedscommissies. Een daarvan betreft de twee wijkraad-experimenten die genoemd worden in dit artikel. Deze wijkraden nemen – tijdens de pilot – de bevoegdheden van de gebiedscommissies over. Daarmee wordt de belangenbehartiging op buurtniveau gebracht, in plaats van op gebiedsniveau.

Meer informatie:
rotterdam.d66.nl/vernieuwingen-in-de-gebieden

worden lotingen gehouden en mensen uitgenodigd om plaats te nemen in de wijkraad. Daarnaast zal er in Feyenoord en Noord een experiment starten met gekozen wijkraden in combinatie met een getrapt gekozen gebiedscommissie (zie kader). Om deze twee wijkraad-experimenten uit elkaar te houden, noemen we de gelote variant ‘wijkcomités’, en de gekozen variant ‘wijkraden’.” Het experimentbesluit is onderdeel van een bredere hervorming van het stelsel gebiedscommissies in Rotterdam, vertelt Eeuwijk. “Door een meer representatieve en diverse vertegenwoordiging willen we een betere belangenbehartiging op buurtniveau verkrijgen, en de betrokkenheid van bewoners vergroten. Het gaat ten slotte om besluitvormingsprocessen die hun directe leefomgeving, en dus henzelf, raken.”

Geen clubjes vrijwilligers
“Deze wijkraden zijn de ogen en oren van de wijk. Maar het zijn geen clubjes vrijwilligers”, waarschuwt Eeuwijk. “Deze wijkraden zullen zelfstandig opereren als vertegenwoordigend orgaan van hun wijk. Voor de uitvoering van die taken streven we om – net als bij een gebiedscommissie – een budget voor participatie, representatie en bewonersinitiatieven ter beschikking te stellen. En we hanteren dezelfde toelatingseisen, inclusief een verklaring omtrent goed gedrag.” Het initiatiefvoorstel door de raad krijgen was geen gemakkelijk proces, vertelt Eeuwijk. “Er was veel weerstand. Ook omdat de gebiedscommissies gezag moesten inleveren. Maar samen met

Wat zijn gebiedscommissies?

Sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 kent Rotterdam veertien gebieden, die geografisch overeenkomen met wat voorheen de deelgemeenten waren. De gebieden verschillen onderling behoorlijk: van bijna 100.000 inwoners in het uitgestrekte Prins-Alexander, tot een krappe 5.000 in Pernis. Een gebiedscommissie bestaat uit negen tot vijftien gekozen leden, afhankelijk van de grootte van het gebied. Op alle onderwerpen die voor een gebied van belang zijn, kan de gebiedscommissie het stadsbestuur gevraagd en ongevraagd adviseren. De commissies hebben nadrukkelijk de taak bewoners en bedrijven hierbij te betrekken. Dat gebeurt via allerlei bekende, maar ook nieuwe manieren, zoals crowdsourcing, digitale raadplegingen en wijkreferenda.

“Er was veel weerstand. Ook omdat de gebiedscommissies gezag moesten inleveren”

Gerda Eeuwijk

Gerda Eeuwijk legt uit hoe het nu verder gaat met ‘haar’ lotings-initiatief. “Het uitgangspunt voor de loting is een aselechte steekproef onder alle kiesgerechtigden in de betreffende buurt. Loting leidt tot uitnodiging, en is dus niet verplichtend. Er wordt nog nagedacht hoe het proces van loten moet gaan verlopen. Later dit jaar komt het college (*Leefbaar Rotterdam, D66 en CDA, red.*) met een gedetailleerde uitvoeringsinstructie.” Eerste prioriteit is een goede organisatie van de diverse verkiezingen, zegt Eeuwijk. “Al die verkiezingen – voor de gemeenteraad en de gebiedscommissies – hangen samen, en dus hebben wij expliciet geregeld dat de wijkcomités uiterlijk zes weken ná het aantreden van de nieuwe gemeenteraad hun eerste vergadering hebben. Dus uiterlijk eind mei 2018 moet de loting en samenstelling van deze wijkcomités plaats hebben gevonden.”

“16- en 17-jarigen krijgen actief en passief kiesrecht. Rotterdam heeft hiermee een primeur”

Rotterdamse primeur

Naast het initiatiefvoorstel voor gekozen én gelote wijkraden, werd de D66-motie om 16- en 17-jarigen hierbij actief en passief kiesrecht te geven óók aangenomen. Rotterdam heeft hiermee een primeur. “Samen met GroenLinks hebben wij deze motie ingediend. We kunnen jongeren niet vroeg genoeg betrekken.” Onlangs was Eeuwijk als jurylid aanwezig bij een debatwedstrijd over veiligheid op het Alberda College in Rotterdam (zie foto p. 22). Aan het begin van de middag werd de studenten gevraagd of zij zich met politiek bezig houden. Het antwoord hierop was groten-deels ‘nee’, ‘omdat zij toch niet mogen stemmen’. Maar ook: “Politici willen dat wij meedoen, maar waarom blijven jullie praten op een manier die wij niet begrijpen?”

Eeuwijk: “Straks kunnen deze jongeren niet alleen al op jonge leeftijd stemmen, maar ook actief deelnemen in de gebiedscommissies, de wijkraden en de wijkcomités. Met name loting levert een prachtige kans om jongeren al vroeg te betrekken bij samenleving en politiek. Want op die leeftijd is de drempel om mee te doen, en je bijvoorbeeld verkiesbaar te stellen, best hoog. Met dit experiment hopen we iedereen – en dus ook jongeren – meer te kunnen betrekken door hen middels loting uit te nodigen om die eerste stap te zetten.”

Misschien wordt Rotterdam hiermee – voor David Van Reybrouck, tenminste – wel het Venetië van het Noorden. ■

andere partijen – zoals SP en Leefbaar Rotterdam – hebben we stap-ten kunnen maken. We zijn daarbij niet over één nacht ijs gegaan. Er is van tevoren gedegen onderzoek gedaan naar de participatie-bereidheid van Rotterdammers. Bovendien leidden eerdere oproepen voor inspraakdagen tot grote opkomsten. Maar momen-teel is slechts een klein deel van de bevolking actief betrokken bij het besluitvormingsproces in zijn eigen leefomgeving. Wij zijn ervan overtuigd dat mensen daar graag aan willen bijdragen. Loting is volgens ons een manier om iedereen de kans te bieden om dat ook te doen.”

Loting versus verkiezingen

Het lotingsexperiment in de zes Rotterdamse wijken sluit mooi aan bij de oplossing die schrijver David Van Reybrouck aandraagt in zijn essay *Tegen verkiezingen*. Daarin schrijft hij dat gelote volks-vertegenwoordiging tot aan de Franse Revolutie regelmatig werd aangewend. Niet alleen in het klassieke Athene, maar ook tijdens de renaissance in Venetië en Florence. Lotingen werden gezien als democratisch; verkiezingen als aristocratisch. Verkiezingen werden zo georganiseerd, dat ze een politieke elite creëerden die zichzelf met steeds nieuwe verkiezingen in het zadel hield. Vandaar de, op het eerste gezicht, opmerkelijke titel van Van Reybroucks essay. De auteur pleit voor loting – naast reguliere verkiezingen – als een effectief middel om de huidige, machteloze democratie weer bij bewoners te brengen en het vertrouwen in de politiek te herstellen.

#ingesprekmet

Alkmaar

Dordrecht

Lingewaard

Scheveningen

Drachten

Den Haag

Leidschendam-Voorburg

Hilversum

Zutphen

Emmen

Helmond

Rotterdam

Op zaterdag 23 september gingen de campagneteams van D66 weer de straat op en de deuren langs om in gesprek te gaan met Nederland. Welke kansen zien bewoners voor een betere wijk, gemeente, provincie of land? Benieuwd naar welke ideeën er in uw gemeente zijn opgehaald? Klik op de kaart: ingesprekmet.d66.nl

Meedoen? Meld u aan bij uw lokale afdeling!
Contactinformatie: d66.nl/partij/d66-in-het-land

Van burgemeester naar burgervader

Gerolf Bouwmeester is de eerste burgemeester uit de in 2016 gestarte D66-burgemeesters-leergang. De rol van burgervader moet je verdienen, zegt hij. Over de aanstellingsprocedure van de burgemeester wordt al jaren gediscussieerd. Thom de Graaf, D66-fractievoorzitter in de Eerste Kamer, legt uit waarom we moeten blijven strijden voor rechtstreekse verkiezing.

Gerolf
Bouwmeester

“Het burgemeestersambt is een roeping”

Op 21 augustus 2017 werd je benoemd tot burgemeester van de gemeente Leusden (zie foto). Was dat een lang gekoesterde wens? “Ja, het burgemeestersambt is voor mij een roeping! Mijn pad naar het ambt van burgemeester begon op mijn vijftiengste. Ik werd toen D66-deelraadslid van het voormalig stadsdeel Bos en Lommer in Amsterdam. Daarna was ik raadslid van de gemeenteraad

van Amsterdam, en tot afgelopen zomer was ik voorzitter van het algemeen- en dagelijks bestuur van stadsdeel West. Naast deze politieke werkzaamheden, heb ik jarenlang gewerkt als raadsgriffier van verschillende gemeenten en gaf ik diverse trainingen, bijvoorbeeld aan gemeenteraden. Daar zag ik hoe mooi het ambt van de burgemeester is.”

Was er een specifieke burgemeester die het burge-meesters-zaadje heeft geplant bij jou? “Van 2002 tot 2006 was ik raadsgriffier van de gemeente Sassenheim (*nu: gemeente Teylingen, red.*). Daar werkte ik nauw samen met waarnemend burgemeester Cees Waal. Waal was negen jaar burgemeester van Deventer geweest. Bij hem heb ik gezien hoe mooi het ambt is. Hij zei – ik was toen net dertig jaar – dat het burgemeestersambt wel iets voor mij was. Dat is voor mij het moment geweest dat ik er serieus over ben gaan nadenken. Naarmate ik als raadsgriffier meer ging samenwerken met burgemeesters, werd ik steeds enthousiaster over het ambt. In 2010-2011 ben ik zeven maanden lang raadsgriffier geweest voor de gemeenteraad van Leusden. Toen ik de vacature voor een burgemeester voor die gemeente voorbij zag komen, heb ik gesolliciteerd.”

Hoe zorg je ervoor dat je als nieuwe inwoner en burge-meester diepe wortels krijgt in de lokale gemeenschap? “Ik denk dat de volgorde ‘nieuwe inwoner’ en dan ‘burgemeester’ heel belangrijk is. Twee dagen vóór mijn installatie als burgemeester ben ik in de gemeente gaan wonen – formeel heb je een jaar om te verhuizen. Ik denk dat het belangrijk is dat je als burgemeester spoedig in je nieuwe gemeente gaat wonen. Je leert de lokale samenleving sneller kennen door hier boodschappen te doen, te sporten en rond te lopen. En door bezoeken af te leggen, zoals het langsgaan bij alle scholen in Leusden, en door naar de Voedselbank te fietsen met een wethouder en daar straks met Kerstmis voedselpakketten uit te delen.”

Wat heeft de burgemeesters-leergang van D66 jou geleerd? “Een belangrijk thema dat in de leergang aan bod komt, is dat je als burgemeester heel dicht bij jezelf moet

blijven. Je moet de rol van burgemeester niet spelen, maar je moet de rol op je nemen. Als burgemeester moet je bijvoorbeeld toegankelijk zijn voor inwoners die op straat iets aan je vragen. Sommige mensen vinden het best spannend om met de burgemeester te praten, en kinderen vinden dat al helemáál. Daar kun je al veel aan doen door laagdrempelig met mensen te communiceren. Dit zit deels in mijn karakter, maar je kunt het ook aanleren. “Een ander belangrijk thema dat aan bod komt tijdens de leergang is de burgemeester en zijn sociale leven. Dit thema werd ingeleid door onze partijvoorzitter Letty Demmers, zelf een zeer ervaren burgemeester. Je bent 24 uur per dag, 365 dagen in het jaar burgemeester in die gemeenschap. Je dient je bewust te zijn van de publieke persoon die je daarmee bent. In de leergang wordt bijvoorbeeld genoemd dat mensen serieus in je winkelwagen kijken om te zien wat de burgemeester lekker vindt. Dit zijn kleine dingen waar je je wel bewust van dient te zijn, en die invloed hebben op jou en je gezin.”

Wat is een goede burgemeester volgens jou? “Als burgemeester heb je verschillende taken, zoals het voorzitten van de gemeenteraad en het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Maar het mooiste onderdeel van het ambt vind ik het zijn van een goed burgervader voor de inwoners. Dat je als burgemeester bijvoorbeeld betrokken bent bij lokale activiteiten, zoals het uitreiken van medailles bij sportactiviteiten of het openen van nieuwe gelegenheden. Maar ook bij heftige gebeurtenissen. Mensen vinden het belangrijk dat je als burgervader betrokken bent; dat wordt gewaardeerd. “Hoewel het een treurige aanleiding is om te noemen, laten de reacties uit Amsterdam op – eerst zijn ziekte, en onlangs het plotselinge overlijden van – burgemeester Eberhard van der Laan zien hoe hecht de relatie kan zijn tussen de burgemeester en lokale bevolking. Van der Laan werd door Amsterdammers gezien als een echte burgervader. Hij is dan ook een van mijn voorbeelden. Ik heb veel met hem mogen samenwerken toen hij in 2010 burgemeester van de gemeente Amsterdam werd. Ik was in die tijd zelf raadslid en later stadsdeelvoorzitter.”

“Het burgemeestersambt is een roeping. Je staat voor de lokale gemeenschap. De ambtsketen is daar ook het symbool van. Het symbool van die gemeenschap. De rol van burgervader moet je verdienen. Alleen de lokale bevolking mag het etiket ‘burgervader’ op je plakken. Alleen als zij vinden dat ik dit verdiend heb, dan ben ik dat.”

D66 wil leden met ambitie voor het burgemeesterschap actief ondersteunen. Meer informatie? Mail naar: burgemeesterscommissie@D66.nl

Thom
de Graaf

“Het is een kwestie van vertrouwen in de bevolking”

Waarom is het democratischer maken van het burgemeestersambt nastrevenswaardig? “In de eerste plaats om puur democratische redenen. Mensen zien de burgemeester als de belangrijkste bestuurder in hun gemeente, maar de burgemeester heeft geen echte democratische legitimatie. Hij of zij wordt tegenwoordig weliswaar door de gemeenteraad aanbevolen, maar het is toch een Kroonbenoeming. Terwijl de burgemeester niet wordt gezien als politicus, maar wél politiek-bestuurlijke macht uitoefent. Je merkt dat inwoners de burgemeester als de belangrijkste lokale bestuurder beschouwen en op de keuze graag zelf invloed willen uitoefenen. “Een tweede reden is dat daadwerkelijke betrokkenheid van inwoners bij de aanwijzing van hun bestuurder leidt tot een groter gevoel van medeverantwoordelijkheid voor de gemeente. Er is minder aanleiding om alleen maar ontevreden te zijn, als je zelf mee kan bepalen wie er aan het stuur zit. Ik vind het belangrijk dat burgers een directe verbinding hebben met het bestuur, direct constituent zijn van de macht. Nu is dat niet het geval. Nu stemmen inwoners voor de gemeenteraad, en moeten zij afwachten welk bestuur er na de verkiezingen komt.

“Een derde argument is dat de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester de slagvaardigheid van het gemeente-bestuur vergroot. Het eigen democratische mandaat van de burgemeester geeft hem of haar de mogelijkheid om daadwerkelijk de leiding te nemen in het dagelijks bestuur van de gemeente. Daar horen dan wel bevoegdheden bij die de burgemeester nu niet heeft. Nu heeft hij alleen een eigen competentie op het terrein van orde en veiligheid. Het zou logisch zijn om bij de invoering de gekozen burgemeester ook een betere positie te geven om echt de leiding te nemen in het lokale bestuur. Als burgemeester van Nijmegen (2007 tot 2012, red.) zag ik indertijd hoe nuttig dat zou zijn geweest.”

Aan welke nieuwe bevoegdheden van de gekozen burgemeester moeten we dan denken? “Als de burgemeester een eigen democratisch mandaat heeft, moet hij of zij ook in staat worden gesteld om zelf een collegeprogramma te maken en om wethouders voor te dragen. Die wethouders moeten samenwerken met de gemeenteraad, maar de burgemeester moet op hoofdlijnen kunnen sturen en als het nodig is aanwijzingen kunnen geven. In een aantal Duitse deelstaten werkt dat zo. In Nederland is de burgemeester nu volgend en niet leidend. Bij een gekozen burgemeester hoort het omgekeerd.”

Een veelgehoorde vrees is dat een gekozen burgemeester niet boven de partijen kan staan. “In andere landen, waar de burgemeester wel rechtstreeks gekozen wordt, blijkt dat mensen geneigd zijn om iemand te kiezen die in staat is gezag uit te oefenen. Mensen kiezen over het algemeen voor gematigde leiders, die in staat zijn om boven partijen te staan – geen scherpstrijpers of populisten. Ik ben daar dus niet bang voor. Het is ook een kwestie van vertrouwen in de bevolking. Nu bepaalt feitelijk de gemeenteraad wie de nieuwe burgemeester wordt. De politieke kleur van kandidaten speelt in de afwegingen mee, net zoals de ervaring, deskundigheid en sociale vaardigheden. Waarom zouden inwoners daarover niet net zo goed kunnen oordelen? Politieke partijen zullen ongetwijfeld kandidaten van hun eigen kleur steunen tijdens de verkiezingscampagne, maar dat betekent nog niet dat een gekozen burgemeester niet verbindend en van alle inwoners kan zijn. Ik heb wel vertrouwen in het democratisch vermogen van mensen.” ■

Update regeerakkoord

De interviews voor dit artikel hadden plaats vóór dat het regeerakkoord van het nieuwe Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 en CU) gepresenteerd werd. In het regeerakkoord staat:

De behandeling van het initiatiefvoorstel tot grondwetsherziening in tweede lezing inzake de deinstitutionalisering van de benoeming van de burgemeester (...) wordt voortgezet.

Wat betekent dit? Het initiatiefwetsvoorstel van D66 'tot deinstitutionalisering van de aanstelling van de burgemeester' is al in 2015 door de Eerste en Tweede Kamer gekomen. Maar bij een aanpassing van de Grondwet, moeten beide Kamers ná nieuwe verkiezingen opnieuw instemmen met de betreffende grondwetswijziging. D66 diende het voorstel tot 'grondwetsherziening in tweede lezing' in mei van dit jaar in.

Zodra de huidige benoeming van de burgemeester door de Kroon (de regering) uit de Grondwet is gehaald, zal het nieuwe kabinet zich gaan inzetten voor **de modernisering van de aanstellingswijze van de burgemeester.**

“Het doet me goed, dat mensen zo verschillend zijn”, aldus de onlangs herkozen bondskanselier van Duitsland, Angela Merkel. Sociaal-liberalen zullen zich herkennen in haar woorden. De vraag is: *hoe* leven we in verscheidenheid vreedzaam samen? Een essay van: Daniël Boomsma en Marthe Hesselmans.

Verscheidenheid

doet ons goed

Wat hoort bij ons land en wat is ons vreemd, en hoe verhoeden we dat we het ‘eigene’ verliezen? Die vragen probeerde *Alternative für Deutschland* centraal te stellen in de afgelopen verkiezingscampagne in Duitsland. Terecht stelde Merkel daar iets tegenover (zie intro p. 29). De ideologische botsing in Duitsland is ons in Nederland niet onbekend. Ook wij kennen een groeiend nationalisme. Ook wij hebben gezien hoe identiteit tot politiek strijdpunt verwerd.

Verscheidenheid als kracht
Waar staan sociaal-liberalen? Voorop staat dat wij met Angela Merkel verscheidenheid koesteren. Kijken we naar ons land, dan zeggen we: de eigenheid van Nederland zit in haar verscheidenheid. We verschillen in de meest fundamentele zaken: in wie of wat we geloven, hoe we de toekomst van Nederland zien, en hoe we ons leven vormgeven. Verschil mag er wezen. Want op verschil is onze samenleving gebouwd. Door mensen die aankwamen als nieuwkomer en zijn gebleven als Nederlander. In de 17de eeuw was Baruch de Espinoza een vreemde naam, verbonden aan de groep buitenstaanders – Portugese Joden – van die tijd. Tegenwoordig is de naam Spinoza door en door Nederlands, een uiting zelfs van nationale trots.

Sociaal-liberalen zien verscheidenheid als kracht, ook omdat het individuen in hun waarde laat. In de laatste Troonrede stond het kernachtig: “De kracht van onze manier van leven is dat ieder mens, ongeacht afkomst of overtuiging, in Nederland zichzelf kan zijn binnen de gedeelde waarden van de rechtsstaat.” De drie kernpunten *ieder mens*, en *zichzelf zijn*, en *de rechtsstaat* vormen volgens sociaal-liberalen de basis voor hoe we in dit land vreedzaam samen kunnen leven met iedereen die hier woont.

Dubbelzinnig verleden
Ons verleden kent nog een andere kant: de neiging om diversiteit te mijden. Vleiend wordt gesproken over ‘Nederlandse tolerantie’. En ja, Nederland heeft een mooie geschiedenis als toevluchtsoord voor mensen die elders in hun bestaan bedreigd werden; van Belgische vluchtelingen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog tot de Syriërs van vandaag. In de praktijk heeft deze tolerantie echter vaak bestaan uit pragmatische onverschilligheid. Verschil mocht er wezen, maar liefst in een onzichtbaar ho(e)kje. Katholieken mochten in de 17de eeuw afwijken van de protestantse staatskerk, maar alleen in schuilkerken. In de 20ste eeuw

verstopte iedereen zich in zijn of haar eigen zuil: katholieken, protestanten, socialisten, en liberalen. Voor nieuwkomers gold lang het adagium ‘integratie met behoud van eigen identiteit’. Concreet betekende dat vooral: wegstappen. Nieuwkomers kregen en krijgen ruimte om zichzelf te zijn, maar wel achter gesloten deuren.

Wederzijdse verwachtingen
Samenleven in een divers land is niet gemakkelijk: het botst, het schuurt, het vraagt veel van mensen. Maar samenleven is altijd gedoe. De hamvraag blijft: *hoe* er invulling aan te geven. Een antwoord daarop begint met wederzijdse verwachtingen. Verwachtingen die gelden voor ieder die zich hier bevindt – net aangekomen of geboren en getogen. Als sociaal-liberalen verwachten we allereerst dat iedereen zich aan de wet houdt en zich inzet om in zijn of haar eigen bestaan te voorzien. Daarnaast stellen we respect voor ieders vrijheid en gelijkwaardigheid centraal. Ieder gunt elkaar de vrijheid om zichzelf te zijn – zolang dat anderen niet schaadt. Ook vinden we dat we elkaar de kansen moeten gunnen om te ontwikkelen. Het is de basis voor vrijheid in verbondenheid.

Samenleven in een divers land is niet gemakkelijk: het botst, het schuurt, het vraagt veel van mensen

Dit wederzijds respect gaat niet vanzelf. Samenleven met verschil – niet naast, maar mét elkaar – is een constant leerproces. We kunnen vrijheid en gelijkwaardigheid alleen nastreven als we elkaar ontmoeten, met elkaar in gesprek en debat gaan. Essentieel in een diverse samenleving naar sociaal-liberaal ideaal zijn individuen die in vrijheid voor verbondenheid kiezen.

Democratisch gesprek
Om voor verbondenheid te kunnen kiezen, is een gemeenschappelijk fundament nodig. Voor sociaal-liberalen bestaat dat fundament uit dialoog onder de kap van een gedeelde toekomst. Het omvat het idee dat iedereen die hier woont deelneemt aan het democratisch gesprek over de toekomst van ons land.

Dat vraagt om bepaalde kennis en vaardigheden. Kennis van onze democratie en de grondrechten die daarbij horen. Kennis bovendien van de Grondwet en van hoe je invloed kunt uitoefenen – ook in het domein van mensen onderling, via verenigingen, vakbonden of politieke partijen bijvoorbeeld. Het vraagt om vaardigheden die mensen in staat stellen in gesprek te gaan over onze toekomst: het daadwerkelijk kunnen voeren van een dialoog. Het leren omgaan met verschil, het uiten van ongenoegen, nieuwe ideeën, gevoelens van onrecht – met respect en zonder geweld. Noem het burgerschap. Dan kunnen mensen het fundamenteel met elkaar oneens zijn, in gesprek of debat treden, én elkaars vrijheid en gelijkwaardigheid respecteren.

Dat democratisch gesprek heeft grenzen. We koesteren verschil, maar wat de wet is, wordt niet door één groep bepaald – religieus, cultureel of op welke grond dan ook. Macht – van de overheid of van wie dan ook – mag niet in handen van één persoon, groep of instantie terecht komen. Sociaal-liberalen koesteren de grondrechten en gedeelde waarden die onze democratie überhaupt mogelijk maken.

Dit is wat ons betreft de basis om vreedzaam samen te kunnen leven. Daarna kunnen we gaan praten over nationale tradities en gebruiken – zonder die in beton te gieten. Van wezensbelang is uiteindelijk dat we accepteren dat de Nederlandse identiteit in haar diversiteit gelegen is. En sociaal-liberalen zeggen het Angela Merkel na: dat doet ons goed.

Dit essay is geschreven in het kader van twee projecten van de Mr. Hans van Mierlo Stichting: *Van nieuwkomer naar Nederlander* en *Burgerschap en onderwijs*.

Kijk voor meer informatie op:
vanmierlostichting.d66.nl/projecten-gedachtegoed

Heeft u hier ideeën over?
Mail naar: vanmierlostichting@d66.nl.

Daniël Boomsma en **Marthe Hesselmans**
zijn wetenschappelijk medewerkers van de Mr. Hans van Mierlo Stichting, het wetenschappelijk bureau van D66.

De Mr. Hans van Mierlo Stichting heeft de vijf richtingwijzers uitgewerkt in essays.
Deze kunt u downloaden via de website of bestellen in een mooie hardcover uitgave – afzonderlijk óf alle vijf verzameld in een prachtige bewaarcassette: de Richtingwijzerbox.

idee: bent u al abonnee?

idee is het tijdschrift van de Mr. Hans van Mierlo Stichting en verschijnt vier keer per jaar. Het 3de nummer – met als thema: *Een realistische kijk op kansengelijkheid* – is in september verschenen; de volgende editie verschijnt in december.

Abonneren? Ga naar:
vanmierlostichting.d66.nl/idee
en vul het formulier in.

Kosten: € 36,- per jaar
(€ 21,- voor een digitaal abonnement).

Onze Richtingwijzers heeft u ze al?

Bestellen: **vmswebshop.nl**
Online lezen: **vanmierlostichting.d66.nl/vmspublicaties**

Op de barricaden in Brussel

Sophie in 't Veld
Een Europees ID

PROMETHEUS

Ruim een jaar nadat de Britten besloten om de Europese Unie te verlaten, presenteert Sophie in 't Veld haar boek *Een Europees ID*. De D66-delegatieleider in het Europees Parlement ziet de 'Brexit' als een *wake-up call*: "Nu ziet iedereen hoe diep en breed de Europese samenwerking is. En wat je allemaal kwijtraakt als je eruit stapt."

Even de website bijwerken, dacht ze. Het hoofdstuk *Visie* was na een jaar of vijf jaar toe aan actualisering. Een mooi klusje voor de zomervakantie. Ze begon te schrijven en ze bleef schrijven. "Ik heb de hele zomer als een dolle zitten schrijven. En toen had ik ineens een boek. Dat was helemaal de bedoeling niet." Uitgeverij Prometheus zag er wat in en nu ligt er *Een Europees ID*, een kalme titel voor deze 216 pagina's tellende liefdesverklaring aan Europa. "Ik ben een overtuigde eurofiel", begint Sophie in 't Veld haar boek. "Mijn hart ligt in Europa en bij de Europese Unie, met al haar onvolkomenheden en zwakten."

Principiële stijfkop

Al vele jaren werkt In 't Veld in, wat zij zelf noemt, "het kloppend hart van de Europese democratie". Ze begon daar in 1994 - vijf jaar na de val van de Muur - als medewerker van D66-Europarlementariër Johanna Boogerd; tien jaar later werd ze zelf parlementariër voor D66 in het Europees Parlement (EP). Sinds 2004 is ze ook vicevoorzitter van de fractie van de Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa (ALDE), onder voorzitter Guy Verhofstadt. Ze zijn een productief koppel, vindt ze zelf. "Hij een typisch Belgische soepele ritselaar, ik een typisch Hollandse principiële stijfkop."

Gemeenschap van gedeelde waarden

Ze maakte naam als felle voorvechter van de privacy, een omstreden klus in een tijd dat staten en ondernemingen steeds gretiger worden om persoonsgegevens te ontfutselen. Dat is meer dan een stokpaardje, de kwestie raakt aan de kern van de Europese Unie: de waarden. "Wat weegt zwaarder: privacy of terreurbestrijding? Mag er EU-subsidie naar stamcelonderzoek? Moet onverdoofd ritueel slachten op het etiket van vlees dat in de Europese interne markt wordt verkocht? Dat zijn enkele van de vele morele, politieke dilemma's waarop we een Europees antwoord moeten geven. Daarmee kom je in het hart van de Europese Unie als gemeenschap van gedeelde waarden. Dat vind ik veel belangrijker dan afschaffing van de regels voor het stroomverbruik van stofzuigers. Of neem de robotisering. Die ontwikkeling leidt tot ethische vragen, zoals: is een robot een rechtspersoon? Dat moet je Europees bespreken. Als de Tweede Kamer discussieert over Europa, dan gaat het vooral over geld. Of Nederland zal profiteren van de Brexit als bedrijven naar ons land komen. Maar hier in het Europees Parlement debatteren we over waarden. Ik hoop dat mijn boek de lezers leidt naar de vraag: *wat zijn onze waarden?*"

Brexit gaat over identiteit

Ze noemt Europa "het continent met de beste levenskwaliteit" – het resultaat van jarenlange samenwerking en onderling vertrouwen. Juist daarin begint de klad te komen. Want voor het eerst stapt een van de lidstaten – het Verenigd Koninkrijk (lid sinds 1973) – uit de Europese Unie. In 't Veld ziet een opvallend neveneffect van de 'Brexit': "Nu ziet iedereen hoe diep en breed de Europese samenwerking is, wat je allemaal kwijtraakt als je er uitstapt. De twijfel slaat toe. In Londen praten ze al over een overgangperiode van twee jaar, en het zou me niet verbazen als die periode steeds langer wordt. En na veel uitstel komt er misschien wel afstel."

Het Brexit-referendum trok maar liefst 72 procent van de kiezers naar de stembus: veel meer dan bij Europese Parlementsverkiezingen die vaak maar de helft van dat percentage trekken. Dat ziet In 't Veld als een bevestiging van wat ze in haar boek schrijft: "Het ging niet zozeer over geld en banen, maar wel over identiteit. Niet over Europa, maar over het Verenigd Koninkrijk zelf. Niet de Europese Unie zit in een crisis, maar de natiestaat."

"Niet de Europese Unie zit in een crisis, maar de natiestaat"

Onze waarden assertief uitdragen

De tegenstanders van de EU hebben dat beter in de gaten dan de voorstanders. In 't Veld: "Mensen als Nigel Farage, Donald Trump, Poetin, Le Pen of Wilders vinden elkaar moeiteloos over alle grenzen heen. Ze delen hun afkeer van pluralisme, parlementaire democratie, mensenrechten en de seculiere rechtsstaat – alles waar de EU voor staat. Ze werken heel professioneel en zitten ruim in het geld. Er komt geld uit de Verenigde Staten, uit de hoek van de streng-christelijke *evangelicals*, maar ook uit Rome, waar katholieken samenwerken met protestanten in een club met de naam *Dignitatis Humanae Institute*. Ik denk niet dat we voor een vijandelijke overname staan. Maar we moeten wel veel actiever en assertiever onze eigen waarden en overtuigingen uitdragen." Zou het kunnen dat het tij aan het keren is, met Trump in het Witte Huis? Sophie in 't Veld lacht. "Ik heb al mensen horen zeggen dat Trump de Karelsprijs voor Europese eenwording verdient."

Lidmaatschap mag niet vrijblijvend zijn

Het Europees Parlement is waakzamer dan de lidstaten, vindt In 't Veld. "Waar praten de regeringsleiders over als Trump en Noord-Korea zwaaien met kernraketten? Ze praten over eieren

“Een boek dat je moet lezen”

Op 23 september presenteerde Sophie in 't Veld haar boek *Een Europees ID* in de Waalse Kerk van Museum Prinsenhof te Delft.

Schrijver Kader Abdolah nam het eerste exemplaar in ontvangst. Abdolah: “Het is een boek dat je moet lezen. Want je zit niet in Brussel. Je weet niet wat ze daar doen. Maar wat daar gaande is, staat hierin.”

Een Europees ID is te koop in de boekhandel en online (o.a. via bol.com):

Paperback: € 19,99

E-boek: € 11,99

(*Fipronil-schandaal, red.*).” Ook onderling zijn de lidstaten soms heel beschroomd. De regeringsleiders, die elkaar de tent uitvechten als het over financiële contributie gaat, zijn huiverig om hun collega’s uit Polen en Hongarije aan te spreken over hun inbreuken op de rechtsstaat. “De Europese Raad heeft één keer gedebatteerd over Polen toen daar de rechterlijke onafhankelijkheid werd geschaad. Zoiets op de agenda zetten is al moeilijk. Ze durven wel kandidaat-lidstaten de maat te nemen. Maar zodra een land binnen is, vinden de regeringen het heel ongemakkelijk om fundamentele kritiek te uiten. Het EU-lidmaatschap mag niet vrijblijvend zijn.”

Europees grondrechtenpact

In 't Veld was vorig jaar namens het Europees Parlement rapporteur (opsteller) van een bindend Europees grondrechtenpact. Haar initiatiefwetsvoorstel voor een dergelijk verplicht ‘grondrechten-apk’ – een jaarlijkse beoordeling door een groep van deskundigen – werd vorig jaar met grote meerderheid aangenomen. Daar is ze erg blij mee. “Hiermee kun je vergelijken en tijdig signaleren als het de verkeerde kant op gaat. Dan hoeft je niet te wachten totdat het écht misgaat. Aanvankelijk hadden we een systeem bedacht met groene en rode vlaggetjes, maar dat kregen we er niet doorheen. Geen enkel land vindt het leuk om een rood vlaggetje te krijgen. De Hongaarse premier Viktor Orbán heeft wel een grote bek, maar hij wil ook geen *outcast* zijn. Hij wil er toch bij horen.”

“Met dit Europese grondrechtenpact kun je vergelijken en tijdig signaleren als het de verkeerde kant op gaat”

Brussel – of toch Den Haag?

Ze heeft nog lang niet genoeg van Brussel. Ook de omgang met de 750 andere parlementsleden uit alle hoeken van Europa blijft haar inspireren. Een bijzondere band had ze met voormalig Europarlementariërs Jeanine Hennis (VVD) en Kathalijne Buitenweg (GroenLinks), met wie ze in de parlementaire commissie ‘burgervrijheden, justitie en binnenlandse zaken’ zat. “Wij trokken samen op bij onderwerpen als homorechten, privacy of asiel. We werden gevreemd als *the three witches*, maar onderling hadden we grote pret.”

Hennis en Buitenweg kozen voor de nationale politiek. Zien we Sophie in 't Veld binnenkort ook in Den Haag? “Laat mij maar hier in Brussel op de barricaden staan. Hier gebeurt zo ontzettend veel. Het schrijven (*van dit boek, red.*) heeft me nieuwe energie gegeven. Ik stond na de zomervakantie weer te popelen om aan de gang te gaan. Dat had ik vroeger op school ook al: *fijn dat de vakantie is afgelopen en dat ik al m'n vriendjes weer zie.*” ■

Route66 in de UK

19 deelnemers van Route66 (zie kader) gingen in oktober op studiereis naar Cardiff en Birmingham, twee Britse ‘*Leave-gebieden*’, om in gesprek te gaan met politici, ambtenaren, ondernemers, wetenschappers en activisten over de ‘Brexit’.

De *Leave-vote* kwam vorig jaar als een klap in het gezicht van burgers van de Europese Unie (EU). Hoe kon dit gebeuren? Waarom zagen we het niet aankomen? Zien de Britten niet dat – bijvoorbeeld – Wales enorm afhankelijk is van EU-budgetten? Wat nu?

Volgens de experts die we tijdens onze reis spraken, moeten we terug de geschiedenis in om de *Leave-vote* te begrijpen. Van 1880 tot 1930 waren met name de staal- en kolenindustrie de drijvende kracht van Groot-Brittannië. Hele generaties groeiden op in de mijnsteden: een gemeenschap van harde werkers, vertegenwoordigd door een sterke Labour Party. Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw was hier steeds minder van over, en werd de ‘machine’ van Groot-Brittannië structureel verwaarloosd. Arbeiders moesten concurreren met goedkope industrieën in Azië, onderwijs was gebrekkig, en hun politiek vertegenwoordigers regeerden vanuit Londen – *champagne socialists*. Trotse mensen werden afhankelijk van EU-geld, maar zagen na decennia van subsidies geen progressie. De uitweg: zelf de controle pakken en terug naar *The Great British Empire*.

Al zal de ‘Brexit’ misschien geen ramp zijn voor de achtergebleven EU-landen, voor de Britten zelf zal het grote consequenties hebben. Volgens Stijn Smismans, hoogleraar EU Law & Governance, zal de agrarische sector zwaar getroffen worden, zullen dagelijkse boodschappen en ziektekosten flink duurder worden, en zullen academici geen Europees onderzoeksgeld meer krijgen. Tijdens onze reis werd bovendien duidelijk dat naar schatting één miljoen EU-burgers door de Brexit illegaal inwoner van Groot-Brittannië worden – al wonen ze er al twintig jaar. De overheid creëert al jaren actief een *hostile environment* voor migranten, waar deze Europeanen strak dus ook mee

te maken zullen krijgen. De klacht onder alle betrokkenen: het Brexit-proces gaat tergend langzaam en er is geen besef van wat er komen gaat – laat staan dat men zich voorbereidt. Veel Britten hebben daardoor nog minder vertrouwen in de politiek of in hun eigen toekomst, wat voor veel sociale onrust zorgt.

Lichtpunten en leerpunten

Lichtpunten zijn lokale overheden en ondernemersgroepen, zoals Development Bank Wales, die in gesprek gaan met de gemeenschap om te luisteren naar wat er nodig is. Hun projecten zijn op dit moment echter wel sterk van Europees geld afhankelijk. Cardiff en Birmingham zijn volop in ontwikkeling om nieuwe bedrijvigheid, zoals Data Science, te promoten. Multinationals als Deloitte en HSBC openen nieuwe kantoren en scheppen banen met een visie op de toekomst.

Na vier dagen ‘UK’ vragen wij ons af wat we hiervan kunnen leren. Net als D66 winnen de Liberal Democrats steeds meer leden (momenteel boven de 100.000), juist omdat ze zich als pro-Europees profileren. Tegelijkertijd zien zij hoe het maar niet lukt om de mensen die het gevoel hebben dat ze niets te verliezen hebben met inhoudelijke argumenten te bereiken. Onze Britse collega’s benadrukten dat een progressief verhaal niet alleen rationeel sterk moet zijn, maar de kiezer ook in het hart moet raken. Ook als een *Nexit* niet direct op de loer ligt, is begrip en aandacht voor identiteit en eigenwaarde dus essentieel voor een politiek van *Kansen voor iedereen*.

Auteurs: **Elaine van Ommen Kloeke, Mattijs Loor en Ashley-Richard Longman** (namens Route66)

Route66 is een tweejarig talentontwikkelingsprogramma voor D66'ers tussen de 25 en 33 jaar. Het programma wordt door de deelnemers zelf georganiseerd. De studiereis naar Groot-Brittannië in het kader van de ‘Brexit’ is hier een onderdeel van. Aanmelden voor de nieuwe lichting (2018-2019) kan nog tot 21 november. Meer informatie: route66.d66.nl

Voorbij de krantenkoppen

Kim Ghattas (1977, Beiroet, Libanon) is schrijfster en BBC-correspondent op het Amerikaanse State Department in Washington D.C.

Ghattas groeide op tijdens de Libanese burgeroorlog (1975-1990). Ze was verslaggever in Beiroet voor o.a. de *Volkscrant*, *Financial Times* en BBC. In 2006 was ze onderdeel van een BBC-team dat een *Emmy Award* kreeg uitgereikt voor hun internationale verslaggeving van de Israëlisch-Libanese oorlog.

In 2008 verhuisde ze naar Washington DC. Daar schreef ze – naast haar werk voor de BBC – de *New York Times*-bestseller *The Secretary: A Journey with Hillary Clinton from Beirut to the Heart of American Power* (2013). Sinds 2015 schrijft ze ook voor het befaamde magazine *Foreign Policy* (zie: foreignpolicy.com/author/kim-ghattas). Daarnaast treedt ze regelmatig op als expert op het gebied van Amerikaans buitenlandbeleid en als Midden-Oostdeskundige.

Kim Ghattas
schrijfster en BBC-correspondent

Op 25 november a.s. organiseert D66 Internationaal de vijfde editie van de *Day of the Middle East*. Een van de hoofdsprekers: Kim Ghattas. Redacteur Milan Assies wist de veelgeprezen BBC-correspondent – geboren en getogen in Libanon – te strikken voor een interview. “Ik geloof dat mensen verlangen naar solide en feitelijke verslaggeving.”

Je ben keynote-speaker op onze jaarlijkse *Day of the Middle East*. Kun je een tipje van de sluier oplichten over wat je gaat vertellen? “Het belangrijkste dat ik zal aanstippen is het belang om naar het Midden-Oosten – en dan vooral de jeugd in het Midden-Oosten – te kijken vanuit een ander perspectief; een perspectief dat verdergaat dan de krantenkoppen. De meerderheid van de mensen in de Verenigde Staten en Europa leest alleen nieuws over conflict en extremisme. Ze zien enkel een plek die jongeren willen verlaten – wat de angst voor immigratie alleen maar verder aanjaagt. Ja, natuurlijk is er conflict, Syrië is verwoest, maar de regio is meer dan dat. Niet iedereen hoeft te vluchten voor zijn of haar leven. Er gebeurt veel in Libanon, Egypte en Jordanië. Jonge mensen daar hebben veel te bieden, ze zijn creatief. Ze zijn bewust bezig hun toekomst vorm te geven in moeilijke omstandigheden.”

“De meerderheid van de mensen in de VS en Europa leest alleen over conflict en extremisme in het Midden-Oosten”

Je ambitie om journalist te worden begon al toen je dertien was. Waarom? “Ik ben opgegroeid tijdens de Libanese burgeroorlog. Ik wilde de wereld laten zien wat er aan de hand was in mijn land; ik wilde de wereld doordringen van de realiteit ter plekke. Wellicht geloofde ik – ietwat naïef – dat als ik beschreef wat er gebeurde, dat ik de wereld ervan kon overtuigen een einde te maken aan het conflict. Natuurlijk begreep ik later als volwassene dat dit niet is

hoe het werkt. Maar ik heb dat gevoel – dat ik een missie had – altijd gehouden. Het gevoel dat ik informatie naar buiten moest krijgen en mensen moest laten begrijpen hoe het er echt aan toe ging – in Libanon of in de andere landen waar vandaan ik verslag deed.”

Je krijgt wereldwijde erkenning als journalist. In 2008 zelfs in de vorm van een *Emmy Award* (zie cv-kader). Wat is goede journalistiek volgens jou? “De mensen die mijn artikelen lezen, vertellen me dat ze het waarderen dat ik compassie en historische context in mijn artikelen verwerk. Daarmee vind ik een goede balans tussen rechttoe-rechtaan-journalistiek en geschiedenis. In zijn algemeenheid geloof ik dat mensen verlangen naar solide en feitelijke verslaggeving. Nieuws moet de lezer of de kijker een context verschaffen en je voorzien van een begrip van wat er in de wereld aan de hand is. Iedereen kan tegenwoordig een video van een nieuwswaardig evenement op *Facebook* zetten. Maar het blijft lastig om de context te begrijpen. Dat is waarom journalisten van belang zijn. We leveren daarmee een dienst aan het publiek. En die is niet zonder gevaar: collega’s en vrienden zijn in frontlinies gestorven toen ze van een conflict verslag deden.”

Is het mogelijk om een goede journalist te zijn in de Arabische regio zónder in die regio te zijn opgegroeid, zoals jij – of er op zijn minst een lange tijd gewoond te hebben? “Het is belangrijk om zowel een lokaal perspectief, als het perspectief van een buitenstaander te hebben. Als lokale journalist voor de BBC kende ik de context, de geschiedenis én had ik veel persoonlijke ervaring. Als een buitenlandcorrespondent kan je veel kennis hebben, maar zonder die ervaring mis je soms diepte. Ik zal bijvoorbeeld nooit de kennis van Amerikaanse politiek kunnen evenaren van

25 november 2017
Centraal Museum,
Utrecht

**D66 Day of the
Middle East**

Opportunities for Change –
Voices of a New Generation

Plenaire sprekers:

- Kim Ghattas (BBC-correspondent en schrijfster)
- Sigrid Kaag (topdiplomaat en speciaal gezant voor de Verenigde Naties in Libanon)
- Marietje Schaake (Europees Parlements lid voor D66)

Let op: de voertaal van dit evenement is Engels.

Tickets bestellen en meer info:
d66.nl/agenda/day-the-middle-east-internationaal.d66.nl

“Het is belangrijk om zowel een lokaal perspectief, als het perspectief van een buitenstaander te hebben”

een in Amerika geboren en opgegroeide journalist. Echter, mijn achtergrond geeft me een ander perspectief. Vorig jaar, tijdens de presidentsverkiezingen, schreef ik in een artikel dat Amerikaanse politiek opvallende overeenkomsten begint te vertonen met politiek in het Midden-Oosten. Dat was een nieuwe, andere invalshoek die een terugkerend thema werd in veel verslaggeving over Donald Trump.”

Waarom besloot je in 2008 naar Amerika te verhuizen? “Ik was klaar voor een nieuwe stap na meer dan tien jaar verslaggever in het Midden-Oosten te zijn geweest. Ik solliciteerde op de baan van BBC’s *State Department*-correspondent in Washington D.C. Op verschillende manieren was het een logische volgende stap; na vele jaren de effecten van Amerikaans buitenlandbeleid zélf te hebben ondervonden, kon ik nu verslag doen van hoe dit beleid tot stand kwam. Dat was een uniek perspectief, waarvan de BBC ook de waarde inzag. Tot dat moment had de BBC enkel Britse correspondenten in die positie gehad, wat een uniform perspectief opleverde – hoe waardevol ook.”

Obama wordt er vaak van beschuldigd met zijn Midden-Oostenbeleid onrust en instabiliteit in de regio te hebben aangewakkerd. Wat is jouw visie hierop? “Er was veel hoop in het Midden-Oosten met het aantreden van Obama. En een gevoel van opluchting dat Bush van het toneel was verdwenen. Het ging echter enkel bergafwaarts. Wat voor positieve kanten er ook aan Obama’s buitenlandbeleid in het Midden-Oosten mogen zitten; het is allemaal overschaduwd door de tragedie die zich Syrië afspeelde. Obama’s terughoudendheid om daadkrachtig op te treden, zorgde ervoor dat het conflict maar bleef etteren. Ik maak daarbij wel onderscheid tussen Obama’s eerste termijn – waarin hij ondersteund werd door ervaren experts in buitenlandsbeleid, zoals Hillary Clinton en oud-generaal David Petraeus (*o.a. voormalig opperbevelhebber van de Amerikaanse troepen in Irak, red.*) – en zijn tweede termijn. Toen werd hij alleen nog maar omringd door een klikje assistenten dat te politiek was ingesteld. Hij probeerde bondgenoten meer verantwoordelijkheid te laten nemen en minder op de VS te laten leunen, maar dit ging te snel en zonder

voldoende langetermijnplanning. Toen ontstond er, zeker in het Midden-Oosten, een machtsvacuüm.”

Je schreef een bestseller over Hillary Clinton, minister van Buitenlandse Zaken onder president Obama van 2009 tot 2013. Je hebt daarvoor zo’n 300.000 kilometer met haar de wereld over gereisd. Hoe is ze als persoon? “Ze was eerst wat wantrouwend tegenover ons als journalisten. Ik denk dat dat kwam door de Democratische voorverkiezingen van 2008, toen ze maandenlang door de pers belegerd was geweest. Haar houding veranderde echter na verloop van tijd, terwijl we met haar de hele wereld overvlogen. Ik heb haar leren kennen als een warm en *likable* – een verschrikkelijk woord waarmee Amerikanen hun politici wel vaker beschrijven – persoon. Ze is slim, heeft een goed gevoel voor humor en ze vond het geen bezwaar als haar pittige vragen gesteld werden. Tijdens de presidentiële verkiezingen van 2016 zag ik een duidelijk contrast. Natuurlijk heeft ze haar tekortkomingen en maakte ze fouten tijdens de campagne, maar de media waren genadeloos. Ze kon niks goed doen. De ene dag werd haar verteld dat ze teveel lachte, de volgende dag werd ze bekritiseerd omdat ze niet genoeg lachte. Seksisme is zonder twijfel van invloed geweest op deze verkiezingen.”

Nepnieuws lijkt ook een grote rol gespeeld te hebben. Recentelijk benadrukte je in een artikel de individuele verantwoordelijkheid om nepnieuws te stoppen. Is er ook een verantwoordelijkheid van bedrijven zoals Facebook en van overheden? “Iederéén heeft hierin een verantwoordelijkheid: sociale media, overheden en individuen. Het is aan ons allemaal om geen zaken te *retweeten* als we niet zeker weten of ze waar zijn. Ik geloof dat er mediatrainingen nodig zijn, net zoals we vroeger leerden hoe je in een bibliotheek naar bronnen moest zoeken. Ik krijg van studenten vaak de vraag hoe ze kunnen controleren of iets dat ze *online* lezen klopt, wie ze kunnen vertrouwen en wie niet. Dat betekent dat er werk aan de winkel is, voor iedereen.”

Je hebt als journalist tien jaar in Libanon en tien jaar in de VS gewoond. Is er een kans dat een nieuw hoofdstuk zich in een nieuwe regio of land afspeelt? “Ik zie mijzelf niet snel nog eens verhuizen. Ik geniet ervan om af en toe terug te zijn in Beiroet – ik werk aan een nieuw boek, maar ik houd ook voet aan de grond in Washington. Ik houd ervan om ‘tussen’ deze tweede steden te leven. Ik hou me nu meer bezig met het schrijven van verhalen met diepgang, columns en boeken. Ik moet me verbonden blijven voelen en gepassioneerd blijven over wat ik schrijf. En ik ben het meest gepassioneerd over het Midden-Oosten.” ■

Arabische vertaling van de vijf richtingwijzers van D66

De Arabisch-sprekende wereld verandert iedere dag en de behoefte van mensen om zelf (politieke) keuzes te maken groeit. Die zeggenschap over het eigen leven staat centraal in het sociaal-liberale denken. Daarom hebben de Mr. Hans van Mierlo Stichting en het Internationaal Democratisch Initiatief (IDI) een Arabische vertaling gemaakt van de essays over de vijf sociaal-liberale richtingwijzers van D66 (zie ook p. 31). Op deze manier willen zij bijdragen aan de democratische ontwikkelingen in de Arabische wereld.

De Arabische vertaling wordt gratis ter beschikking gesteld aan partijen en organisaties die actief zijn in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Bestellen? Ga naar: vmswebshop.nl Vragen? Mail naar: internationaal@d66.nl of bel: 070-3566066

Trainers gezocht! Lijkt het u leuk om trainingen over het sociaal-liberalisme in het Midden-Oosten te geven? Neem dan contact op met D66 Internationaal (zie boven).

Ondertussen in... Kenia

D66-Europarlementariër Marietje Schaake is hoofd van de waarnemingsmissie van de Europese Unie in Kenia. Ze hoopt dat de tweede, nieuwe verkiezingen het geduld van de Kenianen zal belonen.

Lange rijen mensen die uren geduldig staan te wachten. Dat is het beeld dat op het netvlies staat van iedereen die op 8 augustus in Kenia was. Voor Kenianen is stemmen een zeldzame kans om direct de toekomst van hun land vorm te geven. Mensen stemmen daarom overtuigd en met trots.

Al vaker verliepen verkiezingsdagen in Kenia rustig, maar braken er achteraf alsnog onlusten uit. In 2008 leidde geweld ná de verkiezingen tot ruim 1300 doden en een half miljoen ontheemden. Ook in 2013 – toen het 'relatief rustig' was en er heel veel conflictpreventie aan voorafging – vielen er honderden doden.

Afgelopen augustus hing die zwarte wolk van geweld ook boven de campagne. Zeker toen Chris Musando, de ICT-specialist van de Keniaanse Kiesraad, op brute wijze werd vermoord, liepen de rillingen over de ruggen van mensen. Juist technologie, waarvoor hij verantwoorde-lijk was, zou fraude tijdens de aankomende verkiezingen moeten voorkomen. Hoewel er zwaar werd ingezet op biometrische identificatie en het elektronisch doorgeven van gescande resultaten formulieren, kon technologie het gebrek aan vertrouwen niet wegnemen.

Wantrouwen en polarisatie zijn diepgeworteld in Kenia. Twee coalities staan lijnrecht tegenover elkaar in de strijd om het presidentschap, hoewel de voormannen eerder in andere coalities juist samenwerkten. Politieke partijen zijn vooral langs etnische lijnen verdeeld en hoewel steeds meer Kenianen in diverse buurten wonen, worden etnische spanningen juist rondom verkiezingen aangewakkerd.

Zo ook afgelopen augustus. Er werden scherpe woorden gebruikt, haat gezaaid en de politie gebruikte soms buitenproportioneel geweld tegen demonstranten. Vervolgens was het niet duidelijk hoeveel doden er nu

precies vielen, omdat media niet vrij verslag konden doen. Ook de trend van ‘nepnieuws’ heeft Kenia bereikt. Al deze waarnemingen rapporteerden wij als EU-waarnemingsmissie in persconferenties en verslagen. Na lang twijfelen, besloot de oppositie de resultaten van de verkiezingen bij het Hooggerechtshof aan te vechten. Er waren haperingen in de doorgifte van resultaten, en niet alle formulieren van stembureaus waren online te vinden om ze te controleren.

In een historisch vonnis oordeelde het Hof op 1 september dat de verkiezingen niet in lijn met de grondwet waren. Dit vonnis biedt Kenia de kans om de democratie en rechtsstaat te verstevigen. Maar ook dit proces gaat niet vanzelf. In de aanloop naar de tweede, nieuwe verkiezingen lopen de spanningen nog hoger op. Woorden klinken steeds dreigender, het is nog maar de vraag of de verkiezingen zullen plaatsvinden op 26 oktober, maar ook of er voldoende draagvlak en vertrouwen zal zijn. De EU-missie zal ook deze verkiezingen observeren en de praktijk toetsen aan de Keniaanse wet en internationale verplichtingen. We hopen met onpartijdig en onafhankelijk toezicht een bijdrage te leveren aan democratisering in Kenia.

De Europese Unie organiseert verkiezingswaarnemingen in veel landen ter wereld en werkt met ervaren professionals. Toch is het niet aan ons, maar aan mensen in de landen zelf om de verkiezingen goed te organiseren. Hopelijk krijgen Kenianen een tweede kans, zijn de verkiezingen transparant, is het proces integer, blijft geweld uit en wordt hun geduld beloond. ■

De EU-missie die de verkiezingen waarneemt, observeert veel meer dan alleen het stemmen op de verkiezingsdag. De 130 waarnemers observeren ook de campagne, het resultatenproces en de bezwarenprocedure. De waarnemers verblijven daarvoor een aantal maanden in Kenia. Op de verkiezingsdag zelf controleren zij of stembussen zijn verzegeld en of iedereen zich moet legitimeren. Ook zien zij toe op het tellen van de stemmen.

Dit nummer ging ter perse op 19 oktober.

Het Internet der Dingen

We sluiten steeds meer apparaten op het internet aan: niet alleen onze smart-tv, maar ook apparatuur in ziekenhuizen. D66 diende de initiatiefnota *Het Internet der Dingen* in, om een debat af te dwingen over de veiligheid. Redacteur Reyner van der Vlies sprak erover met twee auteurs: beleidsmedewerker Marijn van Vliet en hardware-ingenieur Gerwin van der Kruis.

Digitalisering raakt ons allemaal. Overal. Op een goede manier – cybersecurity kan levens redden – maar er zijn ook grote risico’s; denk aan digitale inbraak. Toch is D66 één van de weinige partijen die zich actief bezighoudt met dit zeer belangrijke thema.

Tweede Kamerlid Kees Verhoeven diende eind vorig jaar de initiatiefnota *Het Internet der Dingen: maak apparaten veilig* in, waarin hij stelt dat Nederland – als digitale koploper in Europa – stappen moet zetten om veilig gebruik voor consumenten te waarborgen.

Redacteur Reyner van der Vlies sprak over de voorbereiding en het verloop van deze nota met Marijn van Vliet, beleidsmedewerker van de Tweede Kamerfractie van D66, en Gerwin van der Kruis, hardware-ingenieur en D66-lid uit Eindhoven.

Van der Kruis – specialist op het gebied van the internet of things (i.o.t.) – steekt meteen enthousiast van wal. Wat volgt is een goed

gesprek over de mogelijkheden van i.o.t. én de gevaren die daaraan zijn verbonden, vaak zonder dat we erbij stilstaan. En zo komen we ook op de politieke kant van het onderwerp.

Jullie hebben geholpen met het schrijven van de initiatiefnota om een politiek debat af te dwingen. Waarom is het zo belangrijk dat D66 dit thema op de politieke agenda zet?

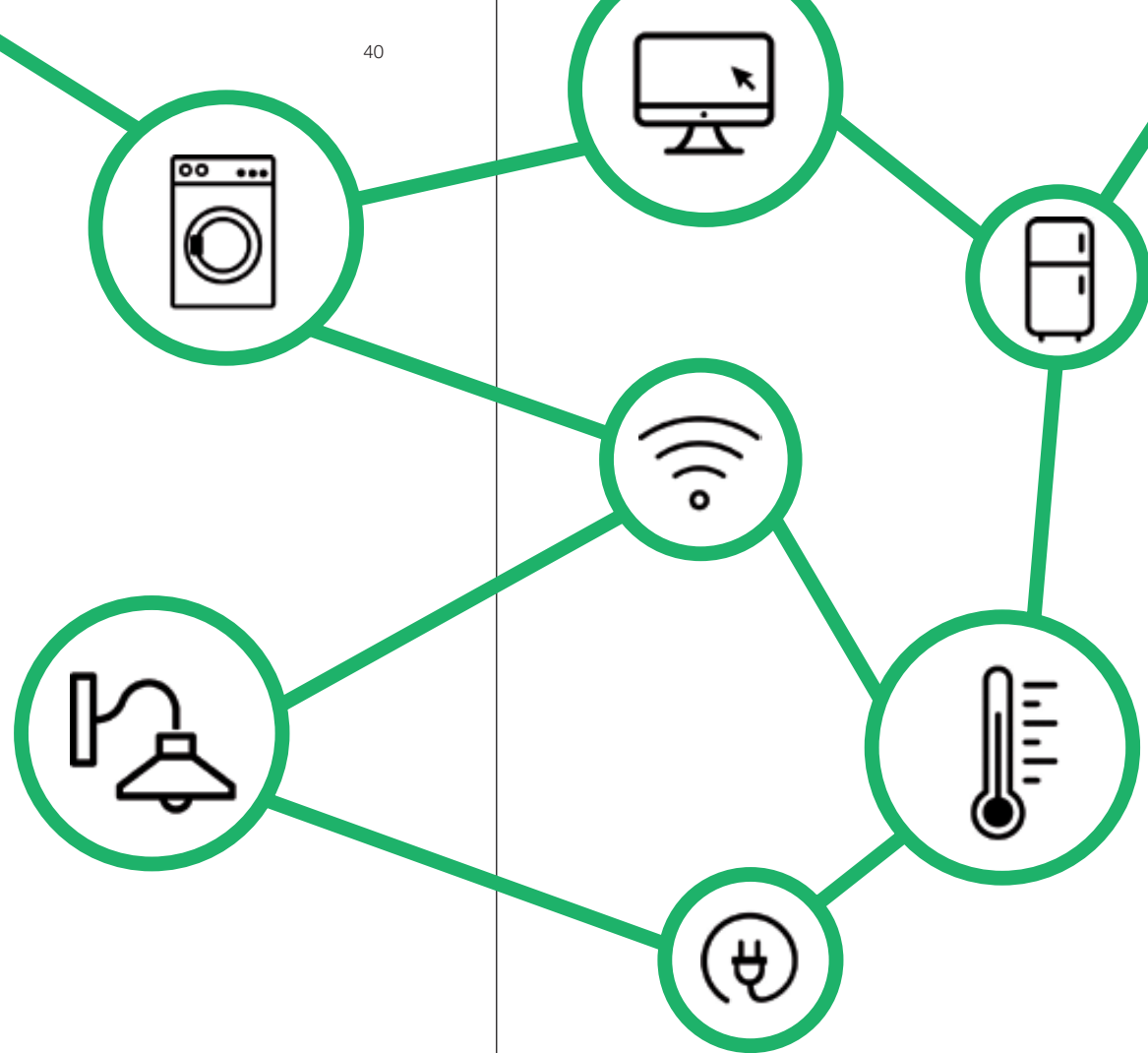
Gerwin: “In 2020 zal naar verwachting een derde van alle internetgebruikers een apparaat zijn. De techniek maakt veel mogelijk, meer dan de meeste mensen weten. En ook meer dan de overheid weet. We willen allemaal gebruikmaken van die mogelijkheden, maar zijn ons vaak niet bewust van de risico’s. Neem het *WannaCry*-virus, dat dit jaar honderdduizenden computers over de hele wereld besmette. Dat gaat echt ergens over: de haven van Rotterdam lag plat, ziekenhuizen in Engeland konden geen chemokuren uitvoeren. De oorzaak was een lek in de software van Microsoft. Dat lek was nota bene ontdekt door een Amerikaanse inlichtingendienst, maar bewust niet gemeld om zelf te kunnen hacken. Ondertussen wil de Nederlandse overheid graag hetzelfde soort bevoegdheden voor de politie.

“De overheid pakt digitale thema’s vaak onhandig aan. Ik zie dat gemeenten bijvoorbeeld bepaalde diensten willen uitbesteden aan particuliere bedrijven. Misschien is het interessant om lantaarnpalen te verkopen, maar als die op een netwerk zijn aangesloten – en via andere i.o.t.-netwerken te gebruiken zijn – dan krijg je te maken met heel andere vragen. Hoe zit het met privacy en persoonsgegevens? En met de veiligheid van het netwerk? Weten mensen welke gegevens over hen worden verzameld?

Update regeerakkoord

Het interview voor dit artikel had plaats vóórdat het regeerakkoord van het nieuwe Kabinet-Rutte III (VVD, CDA, D66 en CU) gepresenteerd werd. D66 heeft in dit akkoord weten te bewerkstelligen dat de initiatiefnota *Het Internet der Dingen* volledig wordt uitgevoerd.

Meer informatie: d66.nl/thema/digitalisering

En begrijpt de overheid de techniek waar ze mee werkt?”

Marijn: “D66 houdt zich al langer bezig met digitalisering. Eerst ging het vooral over bijvoorbeeld netneutraliteit en illegaal downloaden. Nu krijgen we vaker te maken met incidenten als cyberaanvallen. De gevolgen daarvan kunnen ernstig zijn, niet alleen voor onze fysieke veiligheid en privacy, maar ook voor onze economie. In 2016 hebben we daarom de *Techvisie* (zie kader p. 42) geschreven. Daarin zijn we samen met bedrijven en organisaties op zoek gegaan naar de belangrijkste vragen bij digitale thema’s. D66 wil graag dat Nederland voorop loopt in Europa als het om digitalisering gaat, maar ook dat Nederland een veilige datahaven is.”

“De risico’s betreffen privacy en digitale veiligheid, maar ook de publieke sector – dat merken we allemaal”

Digitalisering gaat ons dus allemaal aan. Het thema is echter behoorlijk technisch. Hoe heeft de fractie Gerwin gevonden om te helpen bij het voorbereiden van de initiatiefnota?

Gerwin: “Ik houd me niet alleen veel bezig met i.o.t. en draadloze communicatie, maar voel me ook betrokken bij het thema. Omdat

ik veel van de techniek weet, herken ik ook de problemen. De overheid doet soms verkeerde dingen. D66-Kamerlid Kees Verhoeven profileert zich als één van de weinigen juist op dit gebied. Dat spreekt me aan. Toen ik hem een e-mail stuurde over mijn zorgen, koppelde hij me aan Marijn.”

Marijn: “Veel D66’ers zijn maatschappelijk betrokken. Ze schrijven ons bijvoorbeeld over ict-ontwikkelingen die volgens hen fout gaan. Als fractie kunnen we niet van alles op de hoogte zijn. Die signalen zijn dus heel welkom. Bovendien zijn we vaak op zoek naar specialistische kennis. Ik neem tegenwoordig regelmatig contact op met Gerwin, als we technische vragen hebben. Zijn antwoorden helpen ons om goede beleidskeuzen te kunnen maken.”

Gerwin: “Af en toe kom ik naar Den Haag om bij te praten met Marijn. Dan bespreken we zaken die ik tegenkom of laat ik zien hoe technische dingen werken. Laatst hebben we zelfs een hack voorbereid op een ip-camera (*een op een netwerk aangesloten camera, red.*) om te laten zien wat de veiligheidsrisico’s zijn.”

Wat voor conclusies trokken jullie bij het schrijven van de initiatiefnota?

Marijn: “De problemen zijn heel breed. De risico’s betreffen privacy en digitale veiligheid, maar ook het functioneren van de publieke sector. Als onze onderwijsvoorzieningen, waterzuiveringsinstallaties of gezondheidszorg niet meer werken door een storing of hack, merken we dat allemaal.”

Gerwin: “De veiligheid van i.o.t.-netwerken is een probleem. Er is geen kwaliteitsstandaard, terwijl we bedolven worden onder producten uit het buitenland, waarvan we niet weten wat er in zit en hoe veilig ze zijn. Er zijn ook producten op de markt die worden gemaakt door Chinese bedrijven die onder staatscontrole staan. Willen we dat hun camera’s straks bij het ministerie van Defensie hangen?”

Marijn: “Denk ook aan consumentenrecht. Als ik een apparaat koop, waarvan een onderdeel kapot is, kan ik de verkoper aansprakelijk stellen. Maar als blijkt dat de software niet veilig is en elke hacker in mijn apparaat kan, is de producent daarvoor niet aansprakelijk. Het is vreemd dat we alleen aansprakelijkheid kennen voor hardware.”

Gerwin: “Digitale thema’s zijn heel complex. Naast technici heb je bijvoorbeeld juristen nodig, die meer weten over privacy en aansprakelijkheid. Niet dat het overigens altijd helpt om het juridisch te regelen. Met een aantal landen dat producten op onze markt brengt, hebben we geen of slechte diplomatieke banden. Of er is geen functionerend rechtssysteem. Probeer dan je recht maar eens te halen.”

Marijn: “De problemen die we in onze initiatiefnota vaststellen, zijn voor een groot deel een Europees probleem. Wij willen dat onze regering zich actief inzet in de Europese Unie om die

Wat is Het Internet der Dingen?

Het internet der dingen (i.o.t.) betreft apparaten, voertuigen, gebouwen en infrastructuur die aangesloten worden op het internet, onderling kunnen communiceren en uitgerust worden met sensoren die data genereren op basis waarvan beslissingen genomen kunnen worden. Deze apparaten worden niet per se (en steeds minder vaak) bediend door mensen. Het onderwerp en de expertise bevindt zich daarom op het snijvlak van hardware (apparatuur) en software (programmatuur).

Redacteur Reyer van der Vlies in gesprek met Gerwin van der Kruis (links) en Marijn van Vliet

problemen aan te pakken. Daar kunnen we invloed op uitoefenen. Nederland staat op dit punt goed bekend in Europa. Wij waren het eerste land met netneutraliteit en we hebben goede standpunten over encryptie (*het coderen van gegevens, red.*). Veel EU-landen kijken daarom naar ons. In Nederland kijkt men naar D66, omdat we hier leidend in zijn. Hoewel we dus relatief kleinschalig werken, hebben we indirect invloed op Europa.”

Wat doen jullie verder met de initiatiefnota?

Marijn: “We hebben de nota bij de Tweede Kamer ingediend en schriftelijke vragen gekregen. Normaal gesproken zouden we ons nu opmaken voor het Kamerdebat, maar de formatie is ertussen gekomen. Als D66 in de coalitie komt, kunnen we het thema makkelijker onder de aandacht van de regering brengen.”

Gerwin: “Ik hoop dat we andere politieke partijen kunnen overtuigen van het belang van het onderwerp. Het is belangrijk dat mensen goed worden voorgelicht. Tot nog toe komen vooral onderwerpen als sexting (het verspreiden van seksueel getinte foto’s en berichten, red.) aan bod, maar cybersecurity nog niet.”
Marijn: “Het zou goed zijn als digitale vaardigheden onderdeel worden van het onderwijscurriculum. Dan begrijpen mensen de mogelijkheden én beperkingen van software beter.”

Hebben jullie ten slotte tips voor D66-leden die zich – net als Gerwin – willen inzetten voor een bepaald onderwerp binnen de partij?

Marijn: Sluit je aan bij een thema-afdeling, zoals Digitaal 66 (*zie pagina 43, red.*)! Hoe groter en actiever een thema-afdeling is, hoe meer invloed die op de partij kan hebben. Het is bovendien een leuke manier om met andere leden in contact te komen.”

Gerwin: “Onze politici hebben de vereniging nodig. Gelukkig groeit het D66-netwerk. Ik besef dat onze Kamerleden het heel druk hebben. Ze weten mij meestal te vinden, als ze me nodig hebben. Ik heb er alle vrouwen in dat D66 op dit thema de juiste dingen gaat doen.” ■

Verder lezen?

De initiatiefnota *Het Internet der Dingen* en de *Techvisie* zijn te downloaden via:

d66.nl/content/uploads/sites/2/2016/11/internet-der-dingen-notitie.pdf

d66.nl/content/uploads/sites/2/2016/06/Techvisie-online.pdf

IT-Politicus van het Jaar

Tweede Kamerlid Kees Verhoeven – woordvoerder op o.a. ict/privacy/cybersecurity voor D66 – werd begin dit jaar uitgeroepen tot IT-Politicus van het Jaar 2016. De verkiezing was georganiseerd door *AGConnect*, een groot online platform voor IT'ers.

Verhoeven werd geprezen om zijn *Techvisie* en zijn initiatiefnota *The Internet of Things*. Ook werd zijn optreden in het grote Kamerdebat over de Wet Computercriminaliteit – ook wel bekend als de *hackwet* – veelvuldig genoemd. Verhoeven pleitte dit voorjaar ook voor een ‘deltaplan cybersecurity’, om “een digitale watersnoodramp te voorkomen”.

Onderwijs & Wetenschap

De thema-afdeling Onderwijs & Wetenschap organiseerde begin dit jaar haar vierde Onderwijssymposium: *Een Klas Vol Kansen*. Het verslag hiervan werd deze zomer aangeboden aan Tweede Kamerlid Paul van Meenen (zie foto).

Op 10 juli 2017 heeft een delegatie van de symposiumcommissie, de thema-afdeling Onderwijs & Wetenschap en de Jonge Democraten (JD) het verslag van het Onderwijssymposium 2017 aangeboden aan de Tweede Kamerfractie – in de persoon van Paul van Meenen, woordvoerder Onderwijs voor D66.

In het verslag zijn adviezen verzameld over het basisonderwijs, het passend onderwijs, het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs, het hoger onderwijs, de rol van de docent, digitalisering en overige ideeën. Ben je benieuwd welke adviezen wij allemaal hebben gegeven? Het hele verslag is te lezen op onze website (zie onder).

Save the date: Onderwijssymposium 5

De volgende (tevens lustrum-) editie van ons Onderwijssymposium zal plaatsvinden op

↑ Overhandiging van het verslag van het Onderwijssymposium 2017 door Lobke van Steenberghe namens de symposiumcommissie, de thema-afdeling en de JD aan Tweede Kamerlid Paul van Meenen. Foto: Jeroen Mooijman

27 januari 2018 in Rotterdam. Houd onze website en Facebook-pagina (zie onder) in de gaten voor meer informatie.

Daarnaast organiseren we de komende maanden een aantal brainstormsessies om te discussiëren over de inhoud van het volgende Onderwijssymposium.

Wil je meedenken of meedoen, neem contact met ons op via: info@onderwijssymposium.nl of laat een bericht achter op onze Facebook-pagina via:

facebook.com/onderwijssymposium.

Meer informatie over de thema-afdeling: **onderwijs.d66.nl**

Digitaal 66

Volgens de thema-afdeling Digitaal 66 staat de ‘D’ van D66 niet alleen voor Democraten, maar ook voor Digitaal!

De ‘thema-afdeling voor de digitale samenleving’ vertaalt de grondbeginselen van D66 naar digitale thema's. Zowel voor geïnteresseerden als voor onze politici. Wij maken verbinding, we organiseren, we informeren én we adviseren. Zo dienen we moties in op congressen, organiseren we lezingen en conferenties, schrijven we artikelen, en interviewen we experts.

Onze speerpunten voor het komende jaar:

1) Het opstellen van een ‘digitale burgerrechtenagenda’, samen met Tweede Kamerlid Kees Verhoeven. Want hoe waarborgen wij onze vertrouwde mensenrechten in de nieuwe digitale wereld van robotisering en digitalisering – waarin alles en iedereen constant getraceerd en geanalyseerd wordt? In researchgroepen gaan we hiermee aan de slag.
 2) Het verkleinen van de kloof tussen *tech-savvies* (technologie experts) en de politiek (onze politici). Wij denken dat het

zinvol is om de (input van) leden van Digitaal 66 als bron van kennis aan politici aan te bieden. Tegelijkertijd willen we onze leden zodoende toegang bieden tot onze politieke vertegenwoordigers, om de zorgen die zij hebben én de kansen die zij zien aan de politiek kenbaar te kunnen maken.

Meer informatie over de thema-afdeling: **digitaal66.d66.nl**

Of volg ons op: **facebook.com/digitaal66**
 Meedoen of heb je een goed idee?

Mail naar: info@d66digitaal.nl

Wilt u discussiëren en meepraten over specifieke thema's? Word lid van een thema-afdeling! U kunt zich aanmelden voor een TA via: **MijnD66.nl**. U vindt alle thema-afdelingen van D66 op: **d66.nl/partij/thema-afdelingen**

Congres 106 Zaterdag 18 november 2017 WTC Expo, Leeuwarden

Meebeslissen, meedenken en andere leden ontmoeten? Kom naar Congres 106! Tijdens dit congres kunt u in gesprek met onze nieuwe bewindspersonen in een Q&A, kiezen we nieuwe leden voor het Landelijk Bestuur en commissies, en behandelen we moties (zie ook p. 7). Daarnaast zijn er diverse inhoudelijke sessies en speeches van o.a. Sophie in 't Veld (D66-delegatieleider in het Europees Parlement) en partijleider Alexander Pechtold.

Meer informatie: d66.nl/congres
Vragen? Mail naar: congres@d66.nl

Wieke Paulusma
(midden) met
de winnaressen
van de eerste
twee edities, Truus
Houtepen (links)
en Ingrid van
Engelshoven.

Foto: Jeroen
Mooijman

Els Borst Netwerk Inspiratieprijs

Op zaterdag 1 juli had het jaarlijkse EBN-event plaats, waarbij de Els Borst Netwerk Inspiratieprijs werd uitgereikt aan... Wieke Paulusma.

Els Borst zei het al: "De politiek is te belangrijk om alleen aan mannen over te laten". Twee jaar geleden werd het EBN opgericht om vrouwen te ondersteunen hun weg te vinden binnen de politiek en binnen D66. Het Groningse D66-raadslid Wieke Paulusma

kreeg de jaarlijkse prijs voor haar onvoorwaardelijke strijd voor meer vrouwen in de politiek, met name op lokaal niveau. Tweede Kamerlid en EBN-voorzitter Pia Dijkstra: "Met haar inzet en enthousiasme weet Wieke Paulusma vrouwen te inspireren en motiveren om politiek actief te worden."

Meer info en lid worden:
d66.nl/elsborstnetwerk

SAVE THE DATE 1-3 december 2017 ALDE-partijcongres Amsterdam

Van 1 t/m 3 december 2017 organiseert de Europese ALDE-partij haar 38ste congres in... Amsterdam!

D66 is lid van de Alliance of Liberals and Democrats for Europe (ALDE), de partij voor gelijkgezinde liberale partijen in Europa. Dit partijcongres, dat elk jaar in een andere Europese stad wordt georganiseerd, is de perfecte gelegenheid om dicht bij huis kennis te maken met onze liberale zusterpartijen in Europa.

Aanmelden en informatie:
aldeparty.eu
Vragen? Mail naar:
internationaal@d66.nl

Route66

Meedoen aan Route66?
Meld u aan vóór 21 november!

Route66 is een tweejarig talentontwikkelingsprogramma dat wordt georganiseerd door de deelnemers zelf. Elk jaar ronden 20 'Routers' het traject af en stromen 20 nieuwe deelnemers met uiteenlopende achtergronden in. Het programma richt zich op D66-leden tussen de 25 en 33 jaar die niet voltijds studeren. De inschrijving voor 2018 sluit op 21 november.

Meer informatie:
route66.d66.nl

Pride Amsterdam 2017: Jij staat niet alleen

D66 was op 5 augustus wederom goed vertegenwoordigd in de bonte boten-stoet tijdens de jaarlijkse Canal Parade in Amsterdam.

D66 voer dit jaar mee met het thema 'Jij staat niet alleen', waarbij de partij speciale aandacht vroeg voor de emancipatie van LHBTI-jongeren, en om hen te laten zien dat zij er niet alleen voor staan. Natuurlijk stond de boot weer vol met enthousiaste D66'ers, waaronder Tweede Kamerleden Sjoerd Sjoerdsma, Vera Bergkamp, Salima Belhaj en Rob Jetten, Eerste Kamerlid Petra Stienen en D66-Europarlementariër Sophie in 't Veld.

d66.nl/prideamsterdam

Bijzonder nalatenschap

Op 30 juli jl. overleed Bonno van Dijk (1940-2017), D66-lid van het eerste uur uit Haarlem. Hij bleek een groot bedrag te hebben nagelaten aan 'zijn' partij.

De geliefde en bekende oud-leraar geschiedenis aan het Haarlemse Stedelijk Gymnasium liet tienduizend euro na aan de partij waarvan hij in 1966 lid werd. Tot grote verrassing van D66. Michiel Verkoulen, Landelijk Bestuurslid (Leden- en Fondsenwerving): "Wij zijn enorm dankbaar voor deze genereuze, onverwachte gift. We steunen als partij op de vrijgevigheid van onze leden en sympathisanten. De nalatenschap van Bonno van Dijk zullen we investeren in wat hij als docent zo belangrijk vond, en wat zo bij ons past: aan opleiding en talentontwikkeling van onze leden en onze volksvertegenwoordigers."

Wilt u meer weten over doneren, schenken en nalaten aan D66? Neem contact op met Robert van Asten: fondsenwerving@d66.nl / 070 – 3566 066. Of kijk op: d66.nl/doneren

Mentorprogramma

Bent u net politiek of bestuurlijk actief voor D66 en heeft u behoefte aan een mentor?

Tijdens het Els Borst Netwerk event werd het Mentorprogramma gelanceerd. Dit initiatief van Route66 en FemDem (Jonge Democraten) is een zelfsturend traject, waarbij een mentee – die op het kruispunt van zijn/haar politieke carrière staat – wordt gekoppeld aan een mentor, die als sparringpartner fungeert. Op Congres 106 op 18 november wordt een break-out-sessie georganiseerd voor alle D66-leden die interesse hebben in dit mentorprogramma.

Vragen? Mail naar: elsborstnetwerk@d66.nl

Nieuwe directeur

Sinds 1 juli heeft het Landelijk Bureau van D66 een nieuwe directeur: Sander Bus. De afgelopen vier

jaar was hij manager Marketing en Communicatie op het Landelijk Bureau.

Het Landelijk Bestuur van D66 koos voor Sander Bus na een uitgebreide sollicitatieprocedure. Het Landelijk Bureau van D66 in Den Haag is verantwoordelijk voor de organisatorische kant van de partij en de vereniging. Sander Bus: "Op het Landelijk Bureau werken we met een klein team aan alle facetten die de vereniging vooruit brengt. De betrokkenheid en enorme inzet van alle collega's, maar ook van de vele vrijwilligers waar we mee werken, maken mij trots. De afgelopen jaren heb ik met veel energie aan de campagnes gewerkt en het is een eer om nu het bureau te leiden. Met plezier zie ik uit naar de komende jaren."

d66.nl/partij/landelijk-bureau

Interessante stage?

Heb je altijd al willen weten hoe het er bij D66 achter de schermen aan toegaat? Misschien is een stage op het Landelijk Bureau van D66 dan wel iets voor jou!

Het Landelijk Bureau van D66 heeft – evenals de Mr. Hans van Mierlo Stichting en de fracties (Eerste en Tweede Kamer, Europees Parlement) – regelmatig stage-vacatures voor studenten die voor een langere periode beschikbaar zijn.

Kijk voor meer informatie op:
d66.nl/werken-bij-d66

Jaarrekening 2016

Penningmeester namens het Landelijk Bestuur Michiel van der Eng is tevreden over het Jaarverslag 2016, hoewel op financieel gebied de uitdagingen groot blijven.

Ledengroei en meer schenkingen hebben afgelopen jaar voor meer inkomsten gezorgd. Maar omdat er meerdere verkiezingsjaren op rij aankomen, staat het bestuur voor de taak om de financiën van de vereniging ook in de

toekomst te bestendigen, zegt Van der Eng. “Door kostenbewustzijn sluiten we het jaar af met een positief saldo van baten en lasten van € 287.182 voor de landelijke organisatie. De afdelingen en regio’s behaalden samen

een positief resultaat van € 644.446. Op financieel gebied zijn de afdelingen en regio’s dus helemaal klaar voor de GR2018.” Bekijk de volledige jaarrekening via: d66.nl/publicaties/jaarrekening-2016

Cadeaulidmaatschap

Op zoek naar een origineel cadeau? Geef een D66-lidmaatschap!

Het cadeaulidmaatschap wordt verstuurd in een leuke cadeau-verpakking, met een kleine verrassing. Hij of zij wordt ook meteen uitgenodigd voor de eerstvolgende ‘Maak kennis met D66-dag’ en het landelijk partijcongres van D66. Het lidmaatschap kost 15 euro en is één jaar geldig. Het enige wat de ontvanger hoeft te doen, is het cadeaulidmaatschap te activeren.

d66.nl/cadeaulidmaatschap

Update Kernteam Innovatie

In de vorige *Democraat* stelde het Kernteam Innovatie zich aan u voor. Dit enthousiaste team (zie foto) werkt – namens het Landelijk Bestuur – aan de innovatie van onze politieke vereniging. Tijdens Congres 106 op 18 november in Leeuwarden organiseert zij een speciale Innovatie-sessie, waar u van harte welkom bent om uw ideeën in te brengen.

Onze groeiende en bloeiende politieke vereniging is toe aan een volgende fase. Na reparatieplan ‘Klaar voor de Klim’ en versterkingsplan ‘Verbindende Vereniging’, is het tijd voor een nieuw plan. We noemen het onze ‘Innovatiestrategie’.

In het kort: we willen de hand reiken aan mensen die onze idealen delen en wat willen dóen met onze idealen. Of ze nou lid zijn, of ons op een andere manier supporten. Want we hebben 27.500 leden, maar bijna anderhalf miljoen mensen hebben bij de laatste verkiezingen op ons gestemd. Daarom willen we werken aan nieuwe vormen van lidmaatschap, van verbinding. En wij willen ook graag weten wat u daarvan vindt.

Wilt u bijdragen of meer weten? Mail naar: planvoor@toekomst.d66.nl Kom naar: de Innovatie-sessie op Congres 106. Of kijk op: toekomst.d66.nl

Ledenpagina

D66

Wilt u graag weten hoe onze politieke vereniging in elkaar steekt? Of bent u op zoek naar specifieke (contact)informatie, afdelingen, commissies of parlementariërs? U vindt het via: d66.nl/partij

Ledenadministratie

Een verhuizing doorgeven? Aan- of afmelden voor een nieuwsbrief? Uw lidnummer opzoeken? Ga naar MijnD66.nl en voer zelf uw wijzigingen door in onze ledenadministratie. Is uw emailadres (tevens uw gebruikersnaam) gewijzigd of heeft u andere vragen? Stuur een mail naar ledenadministratie@d66.nl of bel 070 356 60 66.

Contributie / donaties

Uw lidmaatschap betaalt u per acceptgiro of automatische incasso. Acceptgiro kwijt? Stort uw contributie op NL 11 RABO 019 199 6807 t.n.v. Democraten 66 o.v.v. ‘contributie’ en uw ‘lidnummer’ (zie boven). Een extra gift aan de partij kunt u overmaken naar NL 11 RABO 011 304 2396 t.n.v. Democraten 66 o.v.v. ‘gift’. Meer weten? Kijk op d66.nl/doneren of mail naar fondsenwerving@d66.nl

Lid worden / maken

Wilt u iemand lid maken? Kijk op d66.nl/cadeaulidmaat-schap of stuur hem of haar deze link door: d66.nl/word-lid

Maak kennis met D66

Speciaal voor nieuwe leden organiseert D66 een aantal keer per jaar kennismakingsbijeenkomsten. Als nieuw lid ontvangt u een uitnodiging. Kijk ook eens op: d66.nl/nieuweleden

Landelijk congres

Het volgende congres (Congres 106) is op zaterdag 18 november 2017 in Leeuwarden. Elk lid krijgt voor elk landelijk congres een uitnodiging (per e-mail) toegestuurd. Voor meer info, kijk op d66.nl/congres of mail naar: congres@d66.nl

Campagne / vrijwilliger worden / meedoen

Wilt u graag meedoen aan onze campagnes? Neem contact op met uw lokale of regionale afdeling via d66.nl/partij/d66-in-het-land, met ons landelijke campagneteam via campagne@d66.nl of kijk eens op d66.nl/doe-mee. Uw lokale afdeling doet overigens veel meer dan alleen campagne voeren: ga ook eens naar een borrel, workshop of ledenvergadering van uw eigen afdeling!

Bestuur- en verenigingsondersteuning (BVO)

Bent u actief bij uw lokale of regionale afdeling en heeft u daar vragen over of ondersteuning bij nodig, neem dan contact op met de afdeling BVO van het Landelijk Bureau via: vereniging@d66.nl

Talentontwikkeling / opleidingen

D66 organiseert opleidingen en trainingen voor verschillende doelgroepen. Kijk voor meer informatie op d66.nl/partij/opleidingen of mail naar opleidingen@d66.nl Interesse in het jongerentalentenprogramma van D66? Elk najaar kunt u zich aanmelden voor de selectie via: route66.d66.nl

Thema-afdelingen

Interesse in een specifiek thema? En wilt u daar graag over discussiëren en meepraten, kijk dan eens op d66.nl/partij/thema-afdelingen U kunt zich aanmelden voor een TA via: MijnD66.nl

Els Borst Netwerk

Voor 10 euro per jaar kan elk D66-lid zich aanmelden bij dit diversiteitsnetwerk: d66.nl/elsborstnetwerk

D66 Internationaal

Wilt u meer weten over of meedoen aan het internationale netwerk van D66? Kijk op international.d66.nl of mail naar: internationaal@d66.nl Gaat u verhuizen naar (of woont u in) het buitenland? Kijk eens op buitenland.d66.nl of mail naar secretaris@d66inhetbuitenland.nl

Mr. Hans van Mierlo Stichting

De Van Mierlo Stichting (VMS) is het onafhankelijke wetenschappelijk bureau van D66. Meer informatie over haar activiteiten en publicaties (zoals tijdschrift *idee*), vindt u op vanmierlostichting.d66.nl

D66 Nu app

Blijf op de hoogte en download de D66 Nu app (voor Android & iPhone). Of bekijk het liveblog op d66.nl/nu

Meer info

d66.nl/partij | info@d66.nl | 070 356 60 66

MBO-student Mohammed Saiah (23) werd deze zomer lid van D66. Nu, drie maanden later, is hij kandidaat-raadslid voor D66 Utrecht. Hij moet nog veel leren, maar hij is er klaar voor.

Je werd afgelopen zomer lid van D66 – vertel?

“Mijn zoektocht naar een partij die bij mij past, begon tijdens de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen. Mijn ouders stemden jarenlang PvdA, totdat DENK zich begon te profileren als dé partij voor buitenstaanders. Dat is wat mijn ouders zich voelen – buitenstaanders. Ik vond dat lastig, want ik ben juist op zoek naar verbinding. Ik voel een enorme verantwoordelijkheid om andere mensen te helpen. Vooral mensen die niet goed voor zichzelf op kunnen komen.”

Heb je dat gevoel altijd al gehad? “Nee. Ik kom uit een achterstandswijk. Politiek was een totale ver-van-onze-bed-show. Pas toen ik met mijn studie Marketing en Communicatie begon, werd ik assertiever. En bozer, door al het onrecht dat ik om me heen zag. Ik sprak mij daarover uit en bleek daar goed in, en zo kwam in de studentenraad terecht.”

Waar was – of ben – je boos over? “Over van alles, maar met betrekking tot onderwijs ben ik vooral ontzet over hoe er met MBO'ers wordt omgegaan. Iedereen roept dat ze zo hard nodig zijn, maar ondertussen worden ze als tweederangs-studenten behandeld. Wist je dat ik mijzelf niet eens student mag noemen? Nee, MBO'ers zijn *deelnemers* – alsof ze een cursus volgen ofzo. Tijdens de introductieweek in Utrecht wordt er geen MBO-opleiding benaderd; alleen HBO'ers en WO'ers zijn welkom. Die enorme tweedeling tussen laag- en hoogopgeleiden die je elke keer voelt, die doet écht pijn.”

Maarre... hoe ben je nou bij D66 terecht gekomen?

“Oh ja. Via de studentenraad – waar ik blijkbaar was opgevallen – werd ik gevraagd voor een uitzending van *Nieuwsuur* over het leenstelsel. Daar zat ik tegenover Jesse Klaver, die ook wel iets in mij zag, maar ik niet in hem. Ik wist inmiddels wel: *als je mee wilt praten, dan moet je zorgen dat je mee kunt praten*. Dus ik ben gaan zoeken op internet en ik ben bij allerlei partijbijeenkomsten langs gegaan. Ondertussen had ik Selma Bas en Anne-Marijke Podt, D66-raadsleden in Utrecht, een paar keer ontmoet. Ik vond ze allebei enorm inspirerend, heel dicht bij de mensen. Selma geloofde in mij, gaf mij vertrouwen en nu is ze mijn coach. Ik moet nog veel leren, maar ik ben er klaar voor.”

Ik ben
D66

Democraat is het ledenmagazine van de politieke vereniging Democraten 66 en wordt verspreid onder al haar leden. Democraat verschijnt drie keer per jaar. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van D66 worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd.

Wilt u een adreswijziging doorgeven? Of wilt u de Democraat niet meer per post ontvangen? Ga naar MijnD66.nl of stuur een e-mail naar: ledenadministratie@d66.nl

eindredacteur

Jessica Hoogenboom

redactie

Frans Dijkstra
Jan Remmert Fröling
Jan Vincent Meertens
Marishka Neekilappillai
Reyer van der Vlies

fotografie / illustraties

Sebastiaan ter Burg
Jan Remmert Fröling
Jeroen Mooijman
Levien Willemsse

beeld voorzijde

ANP / Laurens van Putten

ontwerp / vormgeving

de ontwerpvloot / Studio Maanzaad

druk

Senefelder Misset

oplage

31.000 exemplaren
Den Haag, oktober 2017

redactieadres

Landelijk Bureau D66
Postbus 660
2501 CR Den Haag

Heeft u een vraag of opmerking voor de redactie? Stuur dan een e-mail naar democraat@d66.nl

MIX
Papier van
verantwoorde herkomst
FSC® C018185